

Samling af Afgørelser

RETTENS DOM (Niende Udvidede Afdeling)

25. oktober 2018*

»Annulations- og erstatningssøgsmål – ansatte i Satcen – kontraktansatte – Unionens retsinstansers kompetence – fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik – artikel 24 TEU – artikel 263 TEUF, 268 TEUF, 270 TEUF og 275 TEUF – artikel 47 i chartret om grundlæggende rettigheder – ligebehandling – afgørelse 2014/401/FUSP og 2009/747/FUSP – Satcens Klageudvalg – ulovlighedsindsigelse – anmodning om bistand – måden, hvorpå den administrative undersøgelse blev gennemført – suspension – disciplinærsag – fjernelse fra tjenesten – princippet om god forvaltning – krav om upartiskhed – ret til at blive hørt – aktindsigt – ansvar uden for kontraktforhold – for tidlig erstatningspåstand – ikke-økonomisk skade«

I sag T-286/15,

KF ved advokat A. Kunst og barrister N. Macaulay,

sagsøger,

mod

EU-Satellitcentret (Satcen) ved advokaterne L. Defalque og A. Guillerme,

sagsøgt,

støttet af:

Rådet for Den Europæiske Union ved F. Naert og M. Bauer, som befuldmægtigede,

intervenient,

angående dels et søgsmål i henhold til artikel 263 TEUF med påstand om annullation af afgørelsen truffet af direktøren for Satcen den 5. juli 2013 vedrørende indledningen af disciplinær forfølgning af sagsøgeren, suspension af sagsøgeren og afslag på anmodningen om bistand og den 28. februar 2014 vedrørende sagsøgerens fjernelse fra tjenesten samt afgørelse truffet af Satcens Klageudvalg den 26. januar 2015, hvorved disse afgørelser blev stadfæstet, dels et søgsmål i henhold til artikel 268 TEUF med påstand om erstatning for det angiveligt lidte tab,

har

RETTEN (Niende Udvidede Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, S. Gervasoni, og dommerne L. Madise, R. da Silva Passos (refererende dommer), K. Kowalik-Bańczyk og C. Mac Eochaidh,

* Processprog: engelsk.

justitssekretær: fuldmægtig S. Spyropoulos,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 26. oktober 2017,

afsagt følgende

Dom

I. Sagens baggrund

A. EU-Satellitcentret

- 1 EU-Satellitcentret (Satcen) har rod i en afgørelse af 27. juni 1991 om oprettelse af et center for udnyttelse af satellitdata, som Ministerrådet for Den Vesteuropæiske Union (herefter »WEU«) vedtog på grundlag af det nævnte råds afgørelse af 10. december 1990 om rumsamarbejde inden for WEU. Ifølge WEU's Ministerråds afgørelse af 27. juni 1991 blev WEU-Satellitcentret oprettet som et underorgan i WEU og var ikke en selvstændig juridisk person i forhold til WEU.
- 2 Ved en erklæring afgivet den 13. november 2000 i Marseille (Frankrig) meddelte WEU's Ministerråd, at Den Europæiske Union den 10. november 2000 var nået til principiel enighed om at oprette et satellitcenter i form af et agentur i Den Europæiske Union, som skulle omfatte de relevante dele af det center, der var oprettet i WEU.
- 3 Satcen blev således oprettet ved Rådets fælles aktion 2001/555/FUSP af 20. juli 2001 (EFT 2001, L 200, s. 5), og det påbegyndte sit virke den 1. januar 2002. Det angives i fjerde betragtning til den nævnte fælles aktion, at »EU-satellitcentret skal være en juridisk person, men [at det] samtidig [skal] opretholde tætte forbindelser med Rådet og tage behørigt hensyn til Den Europæiske Unions og dens institutioners generelle politiske ansvar«.
- 4 Den 30. marts 2010 besluttede WEU-medlemsstaterne ved en fælles erklæring at opløse denne organisation med virkning fra den 30. juni 2011, hvilket navnlig skyldtes følgende: »With the entry into force of the Lisbon Treaty, a new phase in European security and defence begins.«
- 5 Rådet vedtog efterfølgende afgørelse 2014/401/FUSP af 26. juni 2014 om EU-satellitcentret og om ophævelse af fælles aktion 2001/555/FUSP om oprettelse af et EU-satellitcenter (EUT 2014, L 188, s. 73), som indeholder de gældende retlige rammer for Satcen.
- 6 Det fremgår af anden betragtning til denne afgørelse og af artikel 5 heri, at Satcen fungerer som en »europæisk selvstændig kapacitet«, og at Satcen har den status som juridisk person, der er nødvendig for, at det kan udføre sine opgaver og nå sine mål.
- 7 Satsens hovedopgaver er ifølge den nævnte afgørelses artikel 2, stk. 1 og 3, at støtte Unionens beslutningstagning og aktioner inden for den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP), og især den fælles sikkerheds- og forsvarspolitik (FSFP), herunder Unionens krisestyringsmissioner og -operationer ved, på anmodning af Rådet eller Unionens højtstående repræsentant for udenrigsanliggender og sikkerhedspolitik, at levere produkter og tjenesteydelser, som hidrører fra udnyttelsen af relevante rumaktiver og supplerende data, herunder satellitbilleder og luftfotos, samt dertil knyttede ydelser.

- 8 Det præciseres i artikel 3, stk. 1 og 2, i afgørelse 2014/401, at Den Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske Komité (PSC) under Rådets ansvar fører politisk tilsyn med Satcens aktiviteter og giver politisk vejledning med hensyn til Satcens prioriteter, og at Unionens højtstående repræsentant for udenrigsanliggender og sikkerhedspolitik giver Satcen operationelle instrukser.
- 9 Satcen består af tre operationelle afdelinger, nemlig en operationsafdeling, en afdeling for kapacitetsudvikling og en afdeling for informationsteknologi. Satcen omfatter i øvrigt en administrativ afdeling og en finansenhed.
- 10 Ifølge artikel 7, stk. 3, i afgørelse 2014/401 repræsenterer Satcens direktør dette organ i retlige anliggender. I henhold til artikel 7, stk. 4, og artikel 7, stk. 6, andet afsnit, litra e), i afgørelse 2014/401 er direktøren ansvarlig dels for rekruttering af Satcens øvrige personale, dels for alle personalespørgsmål.
- 11 Satcens personale består ifølge artikel 8, stk. 1 og 3, i afgørelse 2014/401 af kontraktansatte medarbejdere, der udpeges af Satcens direktør, og udstationerede eksperter. Bestyrelsen bemyndiges i denne afgørelses artikel 8, stk. 5, til på forslag af direktøren at udarbejde Satcens personalevedtægter, som vedtages af Rådet. På grundlag af en tilsvarende bestemmelse i fælles aktion 2001/555 vedtog Rådet afgørelse 2009/747/FUSP af 14. september 2009 om vedtægten for de ansatte ved Den Europæiske Unions Satellitcenter (EUT 2009, L 276, s. 1, herefter »vedtægten for de ansatte ved Satcen«).
- 12 For så vidt angår tvister mellem Satcen og dets medarbejdere om spørgsmål vedrørende vedtægten for de ansatte ved Satcen bestemmer denne vedtægts artikel 28, stk. 5, følgende:
- »Når første klagemulighed er udtømt (intern administrativ klage), står det den ansatte frit for at indgive klage til [Salcens] Klageudvalg.
- Dette udvalgs sammensætning, funktion og specifikke procedurer beskrives i bilag X.«
- 13 Der er i artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen fastsat følgende:
- »Klageudvalgets kendelser er bindende for begge parter vedkommende. Der kan ikke rejses appel. Klageudvalget kan:
- a) annullere eller bekræfte de omtvistede afgørelser
 - b) endvidere pålægge [Satcen] at godtgøre den materielle skade, den ansatte måtte have lidt fra det tidspunkt, hvor den omstødte afgørelse trådte i kraft
 - c) desuden beslutte, at [Satcen] inden for grænser, som Klageudvalget fastsætter, skal refundere sagsøgers dokumenterede udgifter [...].«
- 14 Bilag X, punkt 1, til vedtægten for de ansatte ved Satcen bestemmer:
- »Klageudvalget har kompetence til at afgøre de tvister, som overtrædelse af denne vedtægt eller af kontrakter i henhold til artikel 7 i vedtægten kan forårsage. Med henblik herpå pådømmer det klager fra ansatte eller tidligere ansatte eller deres retssuccessorer og/eller disses repræsentanter mod en afgørelse truffet af direktøren.«
- 15 Det fremgår ligeledes af bilag X, punkt 4, litra b), til vedtægten for de ansatte ved Satcen, at klageren for Satcens Klageudvalg (herefter »Klageudvalget«) »har en frist på 20 dage fra meddelelsen af den anfægtede afgørelse [...] til skriftligt at anmode om, at Klageudvalget trækker ovennævnte afgørelse

tilbage eller ændrer den[; d]enne anmodning stiles til [Salcens] chef for administration og personale, som over for den ansatte anerkender modtagelsen af anmodningen og indleder Klageudvalgets mødeprocedure«.

- 16 Hvad endelig angår sammensætningen af Salcens Kageudvalg fremgår det af bilag X, punkt 2, litra a), b) og e), til vedtægten for de ansatte ved Satcen, at udvalget består af en formand og to medlemmer, som udpeges af Salcens bestyrelse blandt personer uden for Salcens ansatte for en periode på to år, og at Klageudvalgets formands og medlemmers honorarer fastsættes af bestyrelsen.

B. Sagens faktiske omstændigheder og de anfægtede afgørelser

- 17 Sagsøgeren, KF, blev den 1. august 2009 ansat ved Satcen på en treårig kontrakt med henblik på at varetage stillingen som chef for den administrative afdeling. Efter prøvetidens udløb den 31. januar 2010 blev sagsøgerens ansættelse bekræftet af Salcens direktør, som i denne forbindelse bemærkede, at sagsøgeren »[arbejdede] med takt og diplomatisk sans, men også [udviste] fasthed i meddelelsen af sine afgørelser«.
- 18 I forbindelse med den årlige bedømmelse for 2010 udfærdigede Salcens vicedirektør den 28. marts 2011 en bedømmelsesrapport vedrørende sagsøgeren, hvori hendes samlede arbejdsindsats ansås for at være utilstrækkelig, og hun opnåede den lavest mulige bedømmelse. Vicedirektøren anførte bl.a., at det »i betragtning af den vidtrækkende administrative portefølje [var] tvingende nødvendigt, at [KF] [...] [havde] tillid til, at hendes personale kunne udføre det arbejde, som [lå] inden for deres ansvarsområde«, og at der »[skulle] tages særligt hensyn til forholdet til andre, især i en meget følsom multinational kontekst, for at undgå unødige spændinger mellem personer«. Sagsøgeren gjorde indsigelse mod disse konklusioner og mod den måde, hvorpå bedømmelsen havde fundet sted.
- 19 Den 27. marts 2012 fremhævede Salcens vicedirektør i forbindelse med den årlige bedømmelse for 2011, at sagsøgeren kunne fremvise en positiv udvikling i forhold til året før, og at hendes samlede arbejdsindsats som følge af de anstrengelser, som hun havde udfoldet, havde været god. Han præciserede ligeledes, at hun fremover skulle »anstreng sig til det yderste for at lede det administrative personale på en bedre måde«, og at »[h]endes ledelsesstil til stadighed [gav] anledning til generelle klager og i visse tilfælde [blev] opfattet som et konstant arbejdsmæssigt pres«. I den del af bedømmelsesrapporten, der omhandler den ansattes optræden og forholdet til andre, fastslog vicedirektøren, at sagsøgeren skulle gøre en reel indsats i forbindelse med forvaltningen af sit personale, hvor hun skulle undgå at lægge et urimeligt pres på sine kolleger og udvise mere tillid til dem. Sagsøgeren fremkom med en række bemærkninger i tilknytning til denne bedømmelsesrapport, hvori hun gav udtryk for, at hendes forhold til andre i afdelingen efter hendes opfattelse var særdeles godt, men at kommunikationen med de øvrige afdelingschefer ofte var »mere anspændt og baseret på misforståelser, som undertiden blev forstærket af vagt formulerede e-mails, hvilket resulterede i mistanker og beskyldninger og dermed forringede relationerne«.
- 20 Den 24. maj 2012 blev sagsøgerens kontrakt forlænget med fire år indtil den 31. juli 2016.
- 21 I forbindelse med den årlige bedømmelse for 2012 pålagde Salcens direktør ved et internt notat af 17. oktober 2012 vicedirektøren at indsamle oplysninger blandt de ansatte om sagsøgerens optræden og forhold til andre i Satcen. I dette interne notat pointerede Salcens direktør, at der skulle lægges særlig vægt på situationen for ansatte med ledelsesansvar, herunder afdelingschefer, og at der i givet fald skulle peges på mulige tilfælde af psykisk pression eller chikane, som kunne give anledning til tab af selvværd, tab af motivation og ligefrem grådanfald hos de underordnede.

- 22 Den 14. november 2012 indgav 12 ansatte ved Satcen en klage til direktøren og vicedirektøren, hvori de gjorde opmærksom på »den vanskelige situation, hvori [de] [havde] befundet sig i mere end tre år i forhold til at varetage [deres] arbejde på en normal måde«, og præciserede, at denne situation »[skyldtes] den adfærd og den opførsel, som chefen for den administrative afdeling, [KF], [havde] udvist«.
- 23 I begyndelsen af 2013 efterkom Satcens vicedirektør det nævnte interne notat af 17. oktober 2012 om sagsøgerens optræden og forhold til andre ved at tilsende 40 ansatte fra forskellige afdelinger i Satcen et multiple choice-spørgeskema, hvori de blev bedt om at bedømme deres forhold til afdelingschefen. Ved et internt notat af 7. marts 2013 underrettede Satcens vicedirektør Satcens direktør om, at det ud fra svarene i dette spørgeskema »[fremgik] klart, at der [forelå] et reelt problem med forholdet til chefen for den administrative afdeling, [KF], henset til de generelt negative svar fra personalet i den administrative afdeling«.
- 24 Ved et internt notat af 8. marts 2013 anmodede Satcens direktør på grundlag af artikel 27 i vedtægten for de ansatte ved Satcen Satcens vicedirektør om at indlede en administrativ undersøgelse vedrørende sagsøgeren.
- 25 I forbindelse med den administrative undersøgelse blev der den 12. juni 2013 fremsendt et multiple choice-spørgeskema til 24 ansatte ved Satcen for at klarlægge, om de havde været udsat for visse former for adfærd fra sagsøgeren (der var nævnt ved navn), og om de havde oplevet, at den pågældende adfærd havde haft konsekvenser for dem selv eller for andre ansatte. I spørgeskemaerne blev de ansatte ligeledes opfordret til at afgive vidneudsagn eller fremlægge andre beviser til støtte for deres svar. Tjenestemændene skulle svare på spørgsmålene inden den 20. juni 2013, hvilket 6 af de 24 adspurgte undlod at gøre.
- 26 I mellemtiden havde sagsøgeren som svar på sin årlige bedømmelse for 2012, hvorved hendes samlede arbejdsindsats igen blev anset for at være utilstrækkelig, ved skrivelse af 20. marts 2013 dels gjort indsigelse mod den nævnte bedømmelse, dels anmodet Satcens direktør om at træffe de nødvendige foranstaltninger til at bringe chikanen mod hende til ophør.
- 27 Den 2. juli 2013 afsluttede Satcens vicedirektør sin undersøgelse og konkluderede, at de forhold, der blev lagt sagsøgeren til last, var godtgjort. Ifølge undersøgelsesrapporten havde sagsøgeren udvist en »forsætlig, gentagen, vedvarende eller systematisk adfærd, som [havde] til formål at miskreditere eller fornødre de pågældende personer«, og »denne adfærd hos [KF] [var] blevet bekræftet og [havde] henset til sin art, hyppighed og indvirkning på visse ansatte karakter af psykisk chikane«.
- 28 Ved en e-mail af 3. juli 2013 fra Satcens direktør, som undersøgelsesrapporten var vedhæftet, blev sagsøgeren underrettet om konklusionerne i den administrative undersøgelsesrapport. I den samme e-mail indkaldte Satcens direktør sagsøgeren til den samtale den 5. juli 2013 med henblik på at videreføre den procedure, der er omhandlet i artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 29 Ved afgørelse af 5. juli 2013 tog Satcens direktør til efterretning, at Satcens vicedirektør efter sin undersøgelse havde konkluderet, at den adfærd, som sagsøgeren var blevet foreholdt, var blevet bekræftet og udgjorde psykisk chikane, henset til sin art, hyppighed og indvirkning på visse af Satcens ansatte. På dette grundlag og efter høring af sagsøgeren den samme dag traf direktøren afgørelse om dels at indlede disciplinær forfølgning mod sagsøgeren i Disciplinærrådet (herefter »afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning«), dels at suspendere sagsøgeren fra tjenesten med fortsat udbetaling af løn (herefter »afgørelsen om suspension«).
- 30 Den 23. august 2013 traf Satcens afgørelse om Disciplinærrådets sammensætning og underrettede sagsøgeren herom.

- 31 Den 28. august 2013 forelagde sagsøgeren Satcens direktør en administrativ klage over afgørelserne af 5. juli 2013 om indledning af disciplinær forfølgning og om suspension, over afgørelsen af 23. august 2013 om Disciplinærrådets sammensætning og over den afgørelse, hvorved Satcens direktør stiltiende gav afslag på hendes anmodning om bistand i forbindelse med formodet psykisk chikane.
- 32 Den 11. september 2013 blev Disciplinærrådets sammensætning endeligt fastlagt efter konstatering af, at sagsøgeren ikke havde gjort indsigelse mod nogen af de medlemmer, der oprindeligt var blevet udpeget.
- 33 Ved skrivelse af 4. oktober 2013 afslog Satcens direktør sagsøgerens administrative klage af 28. august 2013. Han fastslog, at afgørelserne om indledning af disciplinær forfølgning og om suspension var blevet truffet på grundlag af oplysningerne i den administrative undersøgelsesrapport. Med hensyn til anmodningen om bistand i forbindelse med formodet chikane fastslog Satcens direktør efter en indledende undersøgelse, der var foranlediget af denne anmodning, at ansatte ved Satcen ikke havde udvist nogen adfærd, der kunne betragtes som chikane mod sagsøgeren.
- 34 Den 25. oktober 2013 indgav Satcens direktør en indberetning til Disciplinærrådet, som han ligeledes sendte til sagsøgeren, i overensstemmelse med artikel 10 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 35 Den 1. november 2013 sendte sagsøgeren en skrivelse til formanden for Disciplinærrådet, hvori hun anmodede rådet om en frist på mindst 45 dage til forberedelse af sit forsvar. Hun anmodede ligeledes om kopier af samtlige dokumenter, der var blevet anvendt under den administrative undersøgelse, indkaldelse for Disciplinærrådet af de 12 ansatte, der havde underskrevet klagen mod hende den 14. november 2012, og af de 18 ansatte, der havde udfyldt multiple choice-spørgeskemaet i forbindelse med den administrative undersøgelse, og endelig oplysning af navnene på de 6 ansatte, der havde nægtet at besvare dette spørgeskema.
- 36 Ved skrivelse af 21. november 2013 nægtede Satcens administrationschef at give sagsøgeren adgang til hendes e-mails og andre dokumenter på hendes computer samt til hendes arbejdsmobiltelefon.
- 37 Ved skrivelse af 28. november 2013 meddelte Disciplinærrådet sagsøgeren, at der ville blive foretaget en høring for Disciplinærrådet den 13. eller den 14. januar 2014. Hun blev i den samme skrivelse anmodet om at tilstille Disciplinærrådet sine skriftlige bemærkninger, mindst en uge inden høringen fandt sted. Sagsøgeren fremkom med skriftlige bemærkninger den 21. december 2013.
- 38 Den 2. december 2013 indgav sagsøgeren en klage til Klageudvalget vedrørende dels Satcens direktørs afgørelse af 4. oktober 2013 om afslag på hendes klage over afgørelserne om suspension, indledning af disciplinær forfølgning og afslag på anmodningen om bistand, dels den afgørelse af 21. november 2013, der er nævnt i præmis 36 ovenfor.
- 39 Ved skrivelse af 9. december 2013 bad sagsøgeren Disciplinærrådets formand om at udsætte høringen. Hun angav ligeledes navnene på de 13 vidner, som hun begærede indkaldt.
- 40 Ved skrivelse af 16. december 2013 fastholdt Disciplinærrådets formand, at høringen ville finde sted den 13. eller den 14. januar 2014, og sagsøgeren blev underrettet om, at to af de vidner, som hun havde begæret indkaldt, ville blive afhørt.
- 41 Ved e-mail af 17. december 2013 anmodede sagsøgeren Disciplinærrådets formand om at vige sædet, fordi formanden havde været involveret i sagen mod hende. Sagsøgeren fremsatte ligeledes igen begæring om vidneafhøring og fremhævede, at hun ikke havde fået forklaret, ud fra hvilke kriterier denne begæring var blevet forkastet.

- 42 Den samme dag indgav sagsøgeren en klage til Satcens direktør over Disciplinærrådets afgørelse af 16. december 2013, som er nævnt i præmis 40 ovenfor.
- 43 Efter høringen, der fandt sted den 13. januar 2014, afgav Disciplinærrådet den 4. februar 2014 en begrundet udtalelse, hvori det dels fastslog enstemmigt, at sagsøgeren ikke havde opfyldt sine tjenestepligter, dels henstillede, at hun blev degraderet med mindst to lønklasser, således at hun ikke længere kunne bestride en stilling med ledelsesansvar.
- 44 Efter at have hørt sagsøgeren den 25. februar 2014 traf Satcens direktør den 28. februar 2014 en afgørelse om, at hun skulle fjernes fra tjenesten af disciplinære årsager (herefter »afgørelsen om fjernelse fra tjenesten«), som trådte i kraft en måned efter denne dato. I denne afgørelse fastslog Satcens direktør følgende:
- »I betragtning af, at De – som det fremgår af direktørens indberetning til Disciplinærrådet, der blev bekræftet ved Disciplinærrådets begrundede udtalelse – har begået en alvorlig overtrædelse, at det ikke er muligt at indplacere Dem på et andet niveau og inden for et andet ansvarsområde som foreslået i Disciplinærrådets udtalelse, og at De ikke vil anerkende, at De har optrådt uhensigtsmæssigt, beslutter jeg i overensstemmelse med artikel 7 i bilag IX [til vedtægten for de ansatte ved Satcen] at pålægge Dem følgende sanktion:
- fjernelse fra tjenesten, hvorved Deres kontrakt med Satcen bringes til ophør.
- [Deres] kontrakt ophører i henhold til artikel 7, stk. 3, litra a), nr. vii), i [vedtægten for de ansatte ved Satcen] senest en måned efter meddelelsen af denne afgørelse.«
- 45 Sagsøgeren indgav den 17. april 2014 en administrativ klage over afgørelsen om fjernelse fra tjenesten, som blev afslået ved Satcens direktørs afgørelse af 4. juni 2014. Den 12. juni 2014 indbragte sagsøgeren afgørelsen om fjernelse fra tjenesten for Klageudvalget.
- 46 Ved afgørelse af 26. januar 2015 (herefter »Klageudvalgets afgørelse«), der blev meddelt sagsøgeren den 23. marts 2015, forkastede Klageudvalget sagsøgerens påstande om annullation af afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning og af afgørelsen om suspension. Efter at have forkastet alle de anbringender, som sagsøgeren havde fremsat mod afgørelsen om fjernelse fra tjenesten, annullerede Klageudvalget i øvrigt den nævnte afgørelse delvist, dog kun for så vidt som datoen for dens ikrafttræden var blevet fastsat til den 31. marts 2014 og ikke den 4. april 2014.

II. Retsforhandlingerne og parternes påstande

- 47 Sagsøgeren har anlagt den foreliggende sag ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 28. maj 2015.
- 48 Ved særskilt retsakt indleveret den 4. juni 2015 har sagsøgeren fremsat en anmodning om anonymitet, som blev taget til følge ved Rettens afgørelse af 29. juli 2015.
- 49 Ved afgørelse af 13. januar 2016 truffet i medfør af procesreglementets artikel 69, litra d), og efter at parterne fik mulighed for at fremsætte bemærkninger, har Retten udsat den foreliggende sag, indtil der er truffet endelig afgørelse i sag C-455/14 P, H mod Rådet og Kommissionen. Efter afsigelsen af dom af 19. juli 2016, H mod Rådet og Kommissionen (C-455/14 P, EU:C:2016:569), er retsforhandlingerne blevet genoptaget.
- 50 Ved processkrift indleveret til Rettens Justitskontor den 21. april 2016 har Rådet anmodet om tilladelse til at indtræde i den foreliggende sag til støtte for Satcens påstande.

- 51 Efter at den oprindeligt udpegede refererende dommer er fratrådt, er den foreliggende sag blevet tildelt en ny refererende dommer, som har sæde i Niende Afdeling, og hvortil sagen som følge heraf er blevet fordelt.
- 52 Ved kendelse af 27. oktober 2016 har formanden for Rettens Niende Afdeling givet Rådet tilladelse til at indtræde i sagen.
- 53 Den 17. juli 2017 har Retten henvist sagen til Niende Udvidede Afdeling.
- 54 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:
- Afgørelsen om afslag på sagsøgerens anmodning om bistand, afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning, afgørelsen om suspension, afgørelsen om fjernelse fra tjenesten og Klageudvalgets afgørelse (herefter under ét »de anfægtede afgørelser«) annulleres.
 - I givet fald annulleres dels Satcens direktørs afgørelse af 4. oktober 2013 om afslag på sagsøgerens klage over afgørelsen om afslag på hendes anmodning om bistand, afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning og afgørelsen om suspension, dels Satcens direktørs afgørelse af 4. juni 2014 om afslag på sagsøgerens klage over afgørelsen om fjernelse fra tjenesten.
 - Satcen tilpligtes at betale sagsøgeren et beløb, der svarer til de manglende lønudbetalinger, for den økonomisk skade og et beløb på 500 000 EUR for den ikke-økonomiske skade, der er lidt.
 - Satcen tilpligtes at betale sagsomkostningerne med tillæg af renter på 8%.
- 55 Satcen har nedlagt følgende påstande:
- Sagsøgerens annulations- og erstatningssøgsmål afvises, »idet Den Europæiske Unions Ret ikke har kompetence til at påkende det«.
 - Subsidiært afvises sagen delvist, og i øvrigt frifindes Satcen.
 - Sagsøgeren tilpligtes at betale sagsomkostningerne.
- 56 Rådet har i retsmødet i det væsentlige støttet Satcens første påstand.

III. Retlige bemærkninger

- 57 Det foreliggende søgsmål består af en påstand om annulation og en påstand om erstatning.
- 58 Satcen har ikke formelt fremsat nogen indsigelse som omhandlet i procesreglementets artikel 130, stk. 1, men gjort gældende for det første, at Retten savner kompetence, og for det andet, at sagen i det væsentlige bør afvises.

A. Rettens kompetence

- 59 Sagsøgeren har i stævningen anført, at Retten har kompetence til at behandle hendes søgsmål, og fremhævet, at selv om Satcen blev oprettet ved Rådets fælles aktion, er tvister vedrørende dette organ ikke omfattet af den undtagelse fra Unionens retsinstansers kompetence for så vidt angår bestemmelserne vedrørende FUSP, der er fastsat i artikel 24, stk. 1, TEU og i artikel 275 TEUF.

- 60 Herom har sagsøgeren indledningsvis anført, at de anfægtede afgørelser er af rent administrativ eller disciplinær karakter og vedrører personaleforvaltning. Sådanne afgørelser adskiller sig derfor klart fra de politiske eller strategiske foranstaltninger, som træffes i forbindelse med FUSP, og som er de eneste, der falder ind under undtagelsen fra Unionens retsinstansters kompetence.
- 61 Sagsøgeren har endelig gjort gældende, at ifølge Domstolens retspraksis skal Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer inden for rammerne af FUSP respektere de forfatningsmæssige principper og grundlæggende rettigheder, hvis overholdelse Den Europæiske Unions Domstol skal sikre. Da den foreliggende sag vedrører sagsøgerens grundlæggende rettigheder, ligger kompetencen hos Unionens retsinstanter.
- 62 Den kompetence, som Den Europæiske Unions Domstol i henhold til artikel 275, stk. 2, TEUF har til at prøve lovligheden af afgørelser om restriktive foranstaltninger, bør i denne forbindelse fortolkes således, at den omfatter enhver afgørelse, hvori det hævdes, at en fysisk persons grundlæggende rettigheder er blevet tilsidesat, og at den som følge heraf finder anvendelse på sagsøgerens situation.
- 63 Sagsøgeren har endelig fremhævet, at hun ikke har mulighed for at indbringe sagen for en national domstol, og at det, da der ved traktaterne er oprettet et fuldstændigt retsmiddel- og proceduresystem, ikke er rimeligt, at afgørelser som dem, der er omhandlet i den foreliggende sag, unddrages enhver domstolsprøvelse.
- 64 I denne forbindelse har sagsøgeren i det væsentlige gjort gældende, at muligheden for at klage til det klageudvalg, der i henhold til vedtægten for de ansatte ved Satcen har kompetence til at behandle sagen, ikke kan sidestilles med en adgang til domstolsprøvelse som omhandlet i de relevante bestemmelser i konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950, og i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende (herefter »chartret«).
- 65 Satcen har anført, at Den Europæiske Unions Domstol i sin egenskab af EU-institution skal respektere princippet om kompetencetildeling. For så vidt som det ikke fremgår af nogen traktatbestemmelse, at Retten har kompetence til at træffe afgørelse i tvister mellem Satcen og dets ansatte, bør Retten således erklære sig inkompetent for ikke at tilsidesætte princippet om kompetencetildeling ved at udvide sit kompetenceområde i forhold til det i traktaterne fastsatte.
- 66 Satcen har støttet sin argumentation på, at EU-institutionerne, når de opretter et organ, et kontor eller et agentur, i overensstemmelse med artikel 263, stk. 5, TEUF kan vælge at overlade prøvelsen af lovligheden af de retsakter, der vedtages af dette organ, kontor eller agentur, til en anden retsinstans end Unionens retsinstanter.
- 67 Denne primærretlige bestemmelse gav derfor Rådet ret til i artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen at bestemme, at Klageudvalget har kompetence til at træffe afgørelse i tvister mellem Satcen og dets ansatte.
- 68 Klageudvalget er som følge heraf en specialdomstol, hvis enekompetence, der er baseret på artikel 263, stk. 5, TEUF, er til hinder for, at Unionens retsinstanter træffer afgørelse i den foreliggende sag.
- 69 Den Europæiske Unions Domstols manglende kompetence til at træffe afgørelse i tvister mellem Satcen og dets ansatte bekræftes af en afgørelse af 15. oktober 2001 truffet af repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet, om privilegier og immuniteter for Den Europæiske Unions Institut for Sikkerhedsstudier og EU-Satellitcentret samt for deres organer og medlemmerne af deres personale, som i artikel 6 bestemmer, at Satsens ansatte fritages for retsforfølgning for de i embeds medfør foretagne handlinger.

- 70 Denne afgørelse afspejler medlemsstaternes udtrykkelige vilje til at fratage såvel de nationale domstole som Unionens retsinstanser kompetencen i tvister, der vedrører Satcens ansattes udøvelse af deres hverv. Satcen har fremhævet, at i modsætning til protokol nr. 7 vedrørende Unionens privilegier og immuniteter (EUT 2010, C 83, s. 266), hvorefter Unionens tjenestemænd og øvrige ansatte nyder immunitet, og Domstolen har kompetence til at afgøre tvister mellem disse personer og EU-institutionerne, fremgår det ikke af den afgørelse, der er nævnt i præmis 69 ovenfor, at Den Europæiske Unions Domstol har en lignende kompetence i forhold til Satcen.
- 71 Satcen har med støtte i dom af 12. november 2015, *Elitaliana mod Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753), tilføjet, at afgørelser, der træffes inden for FUSP, men vedrører administrationsudgifter, kun henhører under Den Europæiske Unions Domstols kompetence, når der er tale om afgørelser, som kan tilskrives EU-budgettet. Da de anfægtede afgørelser i det foreliggende tilfælde ikke vedrører EU-budgettet, men bidrag fra medlemsstaterne, med undtagelse af Danmark, har Retten således ingen kompetence.
- 72 Satcen har i duplikken videre anført, at Unionens retsinstanser i princippet ikke har kompetence til at efterprøve retsakter, der er udstedt af Unionens institutioner, organer, kontorer eller agenturer i forbindelse med FUSP. Det forholder sig kun anderledes, når det fremgår udtrykkeligt af en afgørelse, hvorved der oprettes et organ, et kontor eller et agentur, som agerer inden for rammerne af FUSP, eller af personalevedtægten, at Den Europæiske Unions Domstol har kompetence i tvister mellem det nævnte organ, kontor eller agentur og dets ansatte.
- 73 For Satcens vedkommende fremgår det imidlertid hverken af den retsakt, hvorved centret blev oprettet, eller af personalevedtægten, at Den Europæiske Unions Domstol har kompetence til at prøve lovligheden af de retsakter, der udstedes mod de ansatte.
- 74 I replikken har sagsøgeren anført, at Satcens argumentation drages i tvivl af dom af 19. juli 2016, *H mod Rådet og Kommissionen* (C-455/14 P, EU:C:2016:569).
- 75 Ifølge sagsøgeren fastslog Domstolen i denne dom, at Rettens manglende kompetence i medfør af artikel 24 TEU og artikel 275 TEUF ikke kan udvides til at omfatte afgørelser, der træffes i forbindelse med arbejdsconflikter. Selv om personaleforvaltningsretsakter er vedtaget i sammenhæng med FUSP, falder de derfor ikke uden for Unionens retsinstansers kompetence.
- 76 Sagsøgeren har med støtte i præmis 55 i dom af 19. juli 2016, *H mod Rådet og Kommissionen* (C-455/14 P, EU:C:2016:569), tilføjet, at Unionens retsinstansers manglende kompetence i det foreliggende tilfælde i strid med ligebehandlingsprincippet har medført forskelsbehandling mellem ansatte ved Satcen og ansatte ved andre organer i forbindelse med FUSP såsom Det Europæiske Forsvarsagentur og Tjenesten for EU's Optræden Udadtil (EU-Udenrigstjenesten). Hun har således gjort gældende, at ansatte ved disse organer har mulighed for at anlægge sag ved Domstolen.
- 77 Satcen har derimod anført, at det af dom af 19. juli 2016, *H mod Rådet og Kommissionen* (C-455/14 P, EU:C:2016:569), fremgår, at Den Europæiske Unions Domstol, når Unionens retsinstanser som nævnt i præmis 72 ovenfor ikke har udtrykkelig kompetence, i forbindelse med FUSP udelukkende har kompetence til at prøve lovligheden af personaleforvaltningsretsakter, der vedrører medarbejdere udstationeret af medlemsstaterne, for at undgå manglende ligebehandling i forhold til eksperter udstationeret af EU-institutionerne, for hvilke Den Europæiske Unions Domstol fortsat har kompetence i henhold til vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union (herefter »tjenestemandsvedtægten«).
- 78 Løsningen i dom af 19. juli 2016, *H mod Rådet og Kommissionen* (C-455/14 P, EU:C:2016:569), kan derfor ikke overføres på den situation, som sagsøgeren, der er kontraktansat ved Satcen og ikke national ekspert udstationeret af en medlemsstat eller en EU-institution, befinder sig i.

- 79 Satcen har videre anført, at Den Europæiske Unions Domstol under alle omstændigheder heller ikke har kompetence i forhold til en national ekspert, der er udstationeret ved Satcen, for så vidt som en sådan kompetence ikke er fastsat i bestyrelsens afgørelse af 18. juli 2007 om udstationerede nationale eksperter.
- 80 Det bemærkes indledningsvis, at Unionens retsinstanser i henhold til artikel 24, stk. 1, andet afsnit, sidste punktum, TEU og artikel 275, stk. 1, TEUF principielt ikke har kompetence med hensyn til bestemmelserne vedrørende FUSP og retsakter vedtaget på grundlag af disse bestemmelser (jf. dom af 19.7.2016, H mod Rådet og Kommissionen, C-455/14 P, EU:C:2016:569, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).
- 81 Det fremgår i denne forbindelse af artikel 24, stk. 1, første afsnit, TEU, at FUSP omfatter alle udenrigspolitiske områder samt alle spørgsmål vedrørende Unionens sikkerhed, herunder gradvis udformning af en fælles forsvarspolitik, der kan føre til et fælles forsvar.
- 82 I det foreliggende tilfælde blev de anfægtede afgørelser truffet af Satcens direktør og af dets klageudvalg, som er underlagt bestemmelserne i afgørelse 2014/401, som bl.a. blev vedtaget på grundlag af artikel 28 TEU, der vedrører Unionens operationelle aktioner og er indeholdt under afsnit V, kapitel 2, vedrørende FUSP i traktaten om Den Europæiske Union. Som det i denne forbindelse fremgår af anden betragtning til denne afgørelse og af artikel 2 heri, har Satcen i det væsentlige til opgave at forsyne medlemsstaterne og EU-institutionerne med produkter og tjenesteydelser, som hidrører fra udnyttelsen af rum- og luftobservationsaktiver, med henblik på at støtte Unionens beslutningstagning og aktioner inden for FUSP.
- 83 Den omstændighed, at de anfægtede afgørelser blev truffet i forbindelse med aktiviteterne i et organ, som agerer inden for rammerne af FUSP, kan imidlertid ikke i sig selv indebære, at Unionens retsinstanser ikke har kompetence til at træffe afgørelse i den foreliggende sag (jf. i denne retning dom af 19.7.2016, H mod Rådet og Kommissionen, C-455/14 P, EU:C:2016:569, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis).
- 84 Artikel 24, stk. 1, andet afsnit, sidste punktum, TEU og artikel 275, stk. 1, TEUF indfører nemlig en undtagelse fra reglen om den generelle kompetence, som artikel 19 TEU tildeler Den Europæiske Unions Domstol, for at sikre overholdelsen af lov og ret ved fortolkningen af traktaterne, og de skal følgelig fortolkes indskrænkende (jf. dom af 19.7.2016, H mod Rådet og Kommissionen, C-455/14 P, EU:C:2016:569, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).
- 85 Selv om chartrets artikel 47 ikke kan skabe en kompetence for Den Europæiske Unions Domstol, når en sådan kompetence er udelukket i medfør af traktaterne, indebærer princippet om en effektiv domstolsbeskyttelse imidlertid også, at udelukkelsen af Domstolens kompetence på FUSP-området skal fortolkes indskrænkende (dom af 28.3.2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, præmis 74).
- 86 I øvrigt er Unionen, således som det fremgår såvel af artikel 2 TEU, der er indeholdt i EU-traktatens fælles bestemmelser, som af artikel 21 TEU om Unionens optræden udadtil, hvortil artikel 23 TEU om FUSP henviser, bl.a. støttet på lighedsværdierne og retsstatsprincippet. Selve eksistensen af en effektiv domstolsprøvelse, som skal sikre overholdelsen af de EU-retlige bestemmelser, er imidlertid uløseligt forbundet med eksistensen af en retsstat (jf. dom af 19.7.2016, H mod Rådet og Kommissionen, C-455/14 P, EU:C:2016:569, præmis 41 og den deri nævnte retspraksis).
- 87 I det foreliggende tilfælde blev sagsøgeren ifølge ansættelseskontrakten ansat med henblik på at varetage stillingen som chef for Satcens administrative afdeling.
- 88 Formålet med hendes søgsmål er først og fremmest at få annulleret afgørelserne om suspension, om indledning af disciplinær forfølgning og om fjernelse fra tjenesten, hvorved Satcens direktør henholdsvis suspenderede hende fra tjenesten, indledte disciplinær forfølgning mod hende og bragte

hendes kontrakt til ophør af disciplinære årsager. Sagsøgeren har dernæst nedlagt påstand om annullation af Klageudvalgets afgørelse, hvorved de tre tidligere nævnte afgørelser i det væsentlige blev stadfæstet. Sagsøgeren har desuden nedlagt påstand om, at Retten annullerer den afgørelse, hvorved Satcens direktør stiltiende gav afslag på hendes anmodning om bistand i forbindelse med formodet psykisk chikane mod hende. Sagsøgeren har endelig nedlagt påstand om erstatning for den økonomiske og ikke-økonomiske skade, som hun har lidt som følge af vedtagelsen af de anfægtede afgørelser.

- 89 Afgørelserne om suspension og om indledning af disciplinær forfølgning blev vedtaget efter en administrativ undersøgelse foranlediget af en klage fra 12 ansatte ved Satcen over det skadelige klima i den administrative afdeling og i finansenheden, som ifølge klagerne skyldtes sagsøgeren og den omstændighed, at sagsøgeren dagligt var i konflikt med sine kolleger, som hun hele tiden kritiserede i en sådan grad, at nogle af dem var ofre for psykisk chikane fra hendes side. I forbindelse med undersøgelsen og den efterfølgende sag for Disciplinærrådet besvarede flere ansatte i Satcens administrative afdeling og finansenhed således et spørgeskema, og de afgav vidneudsagn til støtte for denne kritik. I samme retning rejste sagsøgerens overordnede i deres bedømmelsesrapporter for årene 2010-2012 tvivl om hendes lederevner og hendes håndtering af forholdet til kollegerne, som jævnligt gav anledning til konflikter.
- 90 Med hensyn til afgørelsen om fjernelse af sagsøgeren fra tjenesten er denne, som det fremgår af Disciplinærrådets udtalelse, hvortil der henvises i denne afgørelse, begrundet i beskyldningen om, at sagsøgeren i det væsentlige og gentagne gange udviste en uhensigtsmæssig adfærd, hvor hun råbte, kom med nedsættende og chikanerende kommentarer og fremsatte intimiderende bemærkninger over for andre ansatte i Satcens administrative afdeling og finansenhed.
- 91 Det følger heraf, at de ovenfor nævnte afgørelser om suspension, om indledning af disciplinær forfølgning og om fjernelse fra tjenesten udgør rene personaleforvaltningsakter, som med hensyn til deres begrundelser og formål såvel som den sammenhæng, hvori de blev vedtaget, hverken havde til formål at bidrage til udformningen, fastlæggelsen eller gennemførelsen af FUSP som omhandlet i artikel 24, stk. 2, TEU eller nærmere bestemt at opfylde Satcens opgaver, der som nævnt i præmis 7 og 82 ovenfor henhører under FUSP. Den samme konklusion må gælde for Klageudvalgets afgørelse, som var en retligt bindende afgørelse, der i det væsentlige stadfæstede de nævnte tre afgørelser, i overensstemmelse med de beføjelser, som udvalget har i henhold til vedtægten for de ansatte ved Satcen (jf. præmis 13 og 14 ovenfor).
- 92 Det samme gælder for den stiltiende afgørelse om afslag på anmodningen om bistand. Denne anmodning om bistand blev nemlig fremsat i sammenhæng med disciplinærsagen mod sagsøgeren, eftersom hun i denne forbindelse det væsentlige gjorde gældende, at beskyldningerne vedrørende hendes adfærd var fremført i en situation, hvor hun blev udsat for psykisk chikane, og hvor hun derfor havde anmodet Satcen om bistand.
- 93 Det må desuden for det første konstateres, at der i kapitel VII i vedtægten for de ansatte ved Satcen og i bilag IX hertil er fastsat en disciplinærordning, som svarer til den, der er fastsat i afsnit VI i tjenestemandsvedtægten og i bilag IX hertil, for så vidt angår den administrative undersøgelse og sagen for Disciplinærrådet såvel som de forskellige sanktioner og de forhold, der skal tages i betragtning ved fastsættelsen af en passende sanktion. Det fremgår tilsvarende af bilag IX, afdeling 6, til vedtægten for de ansatte ved Satcen, hvis ordlyd næsten svarer til ordlyden af bilag IX, afdeling 6, til tjenestemandsvedtægten, at en ansat, som beskyldes for at have begået en alvorlig fejl, kan suspenderes.
- 94 For det andet er der i artikel 28, stk. 1-3, til vedtægten for de ansatte ved Satcen fastsat en procedure for administrativ klage til Satcens direktør, som har det samme formål som den administrative procedure, der er indført ved tjenestemandsvedtægten artikel 90, dvs. at gøre det muligt for de berørte parter at løse deres konflikter i mindelighed.

- 95 Det må derfor fastslås, at den foreliggende tvist er beslægtet med tvister mellem et af Unionens organer, kontorer eller agenturer, der ikke henhører under FUSP, og en af dets tjenestemænd eller øvrige ansatte, som kan forelægges Unionens retsinstanser i henhold til artikel 270 TEUF, hvorefter Den Europæiske Unions Domstol har kompetence til at afgøre alle tvister mellem Unionen og dens ansatte (jf. analogt dom af 6.3.2001, Dunnett m.fl. mod EIB, T-192/99, EU:T:2001:72, præmis 54).
- 96 Det kan imidlertid ikke antages, at den undtagelse fra Den Europæiske Unions Domstols kompetence, som er fastsat i artikel 24, stk. 1, andet afsnit, sidste punktum, TEU og i artikel 275, stk. 1, TEUF, og som skal fortolkes snævert, udelukker sig til at udelukke, at Unionens retsinstanser har kompetence til at prøve lovligheden af retsakter som dem, der er omhandlet i den foreliggende sag, og som hidrører fra et EU-organ, selv om Unionens retsinstanser har kompetence til at prøve lovligheden af retsakter, som er identiske med hensyn til deres indhold, de formål, som de forfølger, proceduren for deres vedtagelse og den sammenhæng, hvori de blev vedtaget, når sådanne retsakter vedrører en EU-institution eller et EU-organ, -kontor eller -agentur, hvis opgave ligger uden for FUSP (jf. analogt dom af 19.7.2016, H mod Rådet og Kommissionen, C-455/14 P, EU:C:2016:569, præmis 55).
- 97 Enhver anden fortolkning ville indebære, at ansatte ved EU-organer, der henhører under FUSP, udelukkedes fra den retsbeskyttelsesordning, der gælder for EU-ansatte, hvilket ville være i strid med ligebehandlingsprincippet (jf. analogt dom af 18.10.2001, X mod ECB, T-333/99, EU:T:2001:25, præmis 38-40).
- 98 Fortolkningen i præmis 96 ovenfor bekræftes for det første af det forhold, at Satcen i henhold til artikel 8, stk. 3, i afgørelse 2014/401 kan tage imod tjenestemænd, som udstationeres fra EU-institutionerne, og som – hvilket Satcen medgav i retsmødet – i udstationeringsperioden kan indbringe sager for Unionens retsinstanser på grundlag af artikel 270 TEUF. For det andet bekræftes denne fortolkning også af den kompetence, som Unionens retsinstanser har til i medfør af artikel 11, stk. 3, litra a), og artikel 11, stk. 6, i Rådets afgørelse (FUSP) 2015/1835 af 12. oktober 2015 om fastlæggelse af statutten, hjemstedet og de nærmere bestemmelser for Det Europæiske Forsvarsagenturs drift (EUT 2015, L 266, s. 55) at træffe afgørelse i sager anlagt af kontraktansatte medarbejdere ved dette agentur og til i medfør af artikel 6, stk. 2, sidste afsnit, i Rådets afgørelse 2010/427/EU af 26. juli 2010 om, hvordan [EU's Udenrigstjeneste] skal tilrettelægges og fungere (EUT 2010, L 201, s. 30), at træffe afgørelse i sager anlagt af kontraktansatte medarbejdere ved EU's Udenrigstjeneste (jf. analogt dom af 19.7.2016, H mod Rådet og Kommissionen, C-455/14 P, EU:C:2016:569, præmis 56).
- 99 Retten har under disse omstændigheder kompetence til at træffe afgørelse i den foreliggende sag. Denne kompetence følger henholdsvis af artikel 263 TEUF for så vidt angår efterprøvelsen af de anfægtede afgørelses lovlighed og af artikel 268 TEUF, sammenholdt med artikel 340, stk. 2, TEUF, for så vidt angår påstande om håndhævelse af Unionens ansvar uden for kontraktforhold, og idet der herved tages hensyn til artikel 19, stk. 1, TEU og til chartrets artikel 47 (jf. analogt dom af 19.7.2016, H mod Rådet og Kommissionen, C-455/14 P, EU:C:2016:569, præmis 58).
- 100 Denne konklusion drages ikke i tvivl af Satcens øvrige argumenter.
- 101 For det første må Satcens argument om de bestemmelser i vedtægten for de ansatte ved Satcen, hvorefter Klageudvalget har kompetence til at afgøre tvister mellem Satcen og dets ansatte, uden at der kan rejses appel, forkastes.
- 102 Rådet fremhævede ganske rigtigt i retsmødet, at Klageudvalgets funktion som et organ, der bilægger tvister mellem Satcen og dets ansatte, skyldes den særlige karakter af Satcen, som oprindeligt var tilknyttet den mellemstatslige organisation WEU, men den 1. januar 2002 blev tilknyttet Unionen i den udformning, som den havde, før Lissabontraktaten trådte i kraft (jf. præmis 1-3 ovenfor). På denne baggrund kan situationen for Satcens ansatte ikke sidestilles med situationen for ansatte i De Europæiske Fællesskaber, som ifølge artikel 236 EF (nu artikel 270 TEUF) er ene om at kunne

anlægge sag ved Retten, hvilket kunne begrunde, at der inden for rammerne af Satcen blev oprettet et organ som Klageudvalget, der har kompetence til at bilægge arbejdsretlige tvister. En sådan forskelsbehandling synes imidlertid ikke længere at være berettiget efter ikrafttrædelsen den 1. december 2009 af Lissabontraktaten, hvoraf det fremgår, at Unionen træder i stedet for og efterfølger Fællesskabet (artikel 1 TEU), og at alle EU-ansatte som følge heraf, uanset om de henhører under det tidligere Fællesskab eller Unionen i den udformning, som den havde, før Lissabontraktaten trådte i kraft, kan anses for at befinde sig i den samme situation. Tvister mellem Satcen og centrets ansatte kan derfor fremover sidestilles med tvister mellem alle EU-ansatte og deres arbejdsgivere (jf. præmis 91-99 ovenfor).

- ¹⁰³ I modsætning til hvad Rådet gjorde gældende i retsmødet, bør det herved bemærkes, at Rådet med vedtagelsen af afgørelse 2011/411/FUSP af 12. juli 2011 om fastlæggelse af statutten, hjemstedet og de nærmere bestemmelser for Det Europæiske Forsvarsagenturs drift og om ophævelse af fælles aktion 2004/551/FUSP (EUT 2011, L 183, s. 16) besluttede, at et »klageudvalg« ikke længere skulle have kompetence til at afgøre tvister mellem Det Europæiske Forsvarsagentur og dets kontraktansatte medarbejdere, hvilket tidligere var bestemt i afsnit VII i Rådets afgørelse 2004/676/EF af 24. september 2004 om vedtægt for personalet ved Det Europæiske Forsvarsagentur (EUT 2004, L 310, s. 9). Afgørelse 2011/411, hvis fjerde betragtning præciserede, at formålet med denne afgørelse var »at tage hensyn til de ændringer i traktaten om Den Europæiske Union (TEU), der blev indført ved Lissabontraktaten«, bestemte nemlig i artikel 11, stk. 4, at Den Europæiske Unions Domstol har kompetence for så vidt angår sådanne tvister.
- ¹⁰⁴ For det andet kan Satcens argument om, at artikel 263, stk. 5, TEUF gør det muligt for Rådet at tildele Klageudvalget en enekompetence, som adskiller sig fra Rettens, til at træffe afgørelse i tvister mellem Satcen og dets ansatte, ikke tiltrædes.
- ¹⁰⁵ Der henvises i denne forbindelse til, at Den Europæiske Unions Domstol ifølge artikel 19 TEU sikrer overholdelsen af lov og ret ved fortolkningen og anvendelsen af traktaterne. Det fremgår desuden af artikel 256, stk. 1, første punktum, TEUF, at Retten har kompetence til som første instans at træffe afgørelse i de sager, der er omhandlet i artikel 263 TEUF, 265 TEUF, 268 TEUF, 270 TEUF og 272 TEUF, bortset fra sager, der henvises til en specialret oprettet i medfør af artikel 257, og sager, der i henhold til statutten for Den Europæiske Unions Domstol er forbeholdt Domstolen. I det foreliggende tilfælde har Retten i henhold til artikel 263 TEUF og 268 TEUF kompetence til at træffe afgørelse i den foreliggende sag (jf. præmis 99 ovenfor).
- ¹⁰⁶ Artikel 263, stk. 5, TEUF bestemmer ganske vist, at retsakter om oprettelse af EU-organer, -kontorer og -agenturer kan fastsætte særlige betingelser og vilkår for fysiske eller juridiske personers indbringelse af klager med henblik på prøvelse af retsakter vedtaget af disse organer, kontorer og agenturer, som skal have retsvirkning for dem.
- ¹⁰⁷ I modsætning til det af Satcen anførte kan denne bestemmelse imidlertid ikke fortolkes således, at den giver Rådet ret til i dets afgørelse om vedtægten for de ansatte ved Satcen at afskære Unionens retsinstanser fra retslig prøvelse af de retsakter, som vedtages af Satcens direktør, og som skal have retsvirkning for centrets interne funktion, ved at tildele Klageudvalget enekompetence til at afgøre tvister mellem Satcen og dets ansatte, hvorved der »ikke [kan] rejses appel«, hvilket fremgår af artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen. Hvis der anlægges en sådan fortolkning, vil det gribe ind i Unionens retsinstansers kompetence til at sikre »overholdelse af lov og ret ved fortolkningen og anvendelsen af traktaterne« således som krævet i artikel 19, stk. 1, første afsnit, andet punktum, TEU. Som Rådet erkendte i retsmødet, skal de »særlige betingelser og vilkår«, der er omhandlet i artikel 263, stk. 5, TEUF, fortolkes således, at de vedrører et EU-organs, -kontors eller -agenturs fastsættelse af rent interne betingelser og vilkår, der ligger forud for en retssag, og som bl.a. regulerer funktionen i en mekanisme med egenovervågning eller afviklingen af en procedure for

mindelige løsninger for at forberede eller undgå en tvist ved Unionens retsinstanser (jf. i denne retning kendelse af 12.9.2013, *European Dynamics Luxembourg m.fl. mod KHIM*, T-556/11, EU:T:2013:514, præmis 59 og 60).

- 108 Det fremgår imidlertid af artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen, at Klageudvalget foretager bindende og eksklusiv prøvelse af lovligheden af de afgørelser, der træffes af Satcens direktør, og at det også kan behandle erstatningskrav, der fremsættes af Satcens ansatte.
- 109 Det følger heraf, at artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen er uforenelig med traktaterne og navnlig med artikel 19 TEU og artikel 256 TEUF, for så vidt som den bestemmer, at Klageudvalget har obligatorisk og eksklusiv kompetence til at afgøre tvister mellem Satcen og centrrets ansatte, selv om Retten har kompetence til som første instans at træffe afgørelse i sådanne sager.
- 110 I denne sammenhæng er Satcens argument om, at Klageudvalget opfylder Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols kriterier for, hvornår der er tale om en uafhængig og upartisk domstol, ikke relevant. Når Retten har kompetence til at prøve lovligheden af afgørelser som dem, der træffes af Satcens direktør, og til at behandle sagsøgerens erstatningskrav, kan det nemlig ikke tillades, at et sådant organ, uanset hvor uafhængigt og upartisk det er, udfører sådanne opgaver i Unionens retsinstansers sted.
- 111 For det tredje må Satcens argument om, at repræsentanterne for EU-medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet, med deres afgørelse af 15. oktober 2001 om Satcens privilegier og immuniteter i det væsentlige tilsigtede at fratage Domstolen hele dens kompetence, forkastes.
- 112 Denne afgørelse vedrører nemlig udelukkende de privilegier og immuniteter, som medlemsstaterne indrømmer Satcen og medlemmerne af dets personale i deres interne retsorden, og har derfor ingen tilknytning til Unionens retsinstansers kompetence. Den omstændighed, at det ikke fremgår af en sådan afgørelse, at kompetencen til at afgøre tvister mellem Satcen og dets ansatte er forbeholdt Den Europæiske Unions Domstol – hvilket er tilfældet for artikel 11, litra a), i protokol nr. 7 vedrørende Unionens privilegier og immuniteter for så vidt angår tvister mellem Unionen og dens ansatte – indebærer som følge heraf ikke, at Retten ikke kan påkende tvister mellem Satcen og centrrets ansatte.
- 113 For det fjerde må det argument, som Satcen har støttet på dom af 12. november 2015, *Elitaliana mod Eulex Kosovo* (C-439/13 P, EU:C:2015:753), og hvorefter de anfægtede afgørelser ikke kan henføres til EU-budgettet, ligeledes forkastes. I den sidstnævnte sag bekræftede Domstolen nemlig, at den havde kompetence i en særlig situation, hvor der skulle indgås offentlige kontrakter i en sammenhæng, der henhørte under FUSP, hvilket medførte udgifter, der skulle afholdes over EU-budgettet. Selv om den foreliggende sag ikke vedrører en sådan situation, indebærer det imidlertid ikke, at Retten savner kompetence i det foreliggende tilfælde, da denne kompetence følger af betragtningerne i præmis 88-99 ovenfor.
- 114 Retten har således kompetence til at tage stilling til alle de påstande, som sagsøgeren har nedlagt.

B. Formaliteten

- 115 Det bemærkes indledningsvis, at sagsøgerens påstande om annulatio af de afgørelser, hvorved Satcens direktør afslog hendes klager over afgørelserne om afslag på anmodningen om bistand, om indledning af disciplinær forfølgning, om suspension og om fjernelse fra tjenesten, må anses for at være rettet mod de fire sidstnævnte afgørelser. Ifølge fast retspraksis vedrørende den administrative procedure, som er omhandlet i tjenestemandsvedtægtens artikel 90, og som forfølger det samme formål som artikel 28, stk. 1-3, i vedtægten for de ansatte ved Satcen (jf. præmis 94 ovenfor), er en klage fra en ansat og den kompetente myndigheds afvisning heraf nemlig en integrerende del af en sammensat procedure, og søgsmålet medfører derfor, selv om det formelt er rettet mod afvisningen af den ansattes klage, at

Retten må prøve den bebyrdende akt, som har været genstand for klagen (jf. analogt dom af 20.9.2000, De Palma m.fl. mod Kommissionen, T-203/99, EU:T:2000:213, præmis 21 og den deri nævnte retspraksis).

- 116 I svarskriftet har Satcen dernæst i det væsentlige gjort gældende, at samtlige annullations- og erstatningspåstande bør afvises, hvilket det har støttet på to formalitetsindsigelse vedrørende henholdsvis ansættelsesforholdet mellem sagsøgeren og Satcen og tvistens kontraktmæssige karakter.
- 117 Satcen har endelig og subsidiært gjort gældende, at for det første påstanden vedrørende afgørelsen om afslag på anmodningen om bistand, for det andet påstanden vedrørende afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning og for det tredje de argumenter, der er rettet mod sagen for Disciplinærrådet, må afvises.

1. Formalitetsindsigelsen om ansættelsesforholdet mellem sagsøgeren og Satcen

- 118 Satcen har gjort gældende, at det ansættelsesforhold, der består mellem sagsøgeren og Satcen, er til hinder for, dels, at hun kvalificeres som tredjemand som omhandlet i artikel 263 TEUF, dels at Unionen ifalder ansvar uden for kontraktforhold.
- 119 Der skal ifølge Satcen sondres mellem de klagemuligheder, som kan anvendes af alle fysiske eller juridiske personer, og som er baseret på artikel 263 TEUF, 268 TEUF og 340 TEUF, og Rettens kompetence i tvister mellem Unionen og dens ansatte, som fremgår af artikel 270 TEUF og af tjenstemandsvedtægtens artikel 91. Denne sontring er begrundet i ansættelsesforholdet mellem Unionen og dens ansatte og bør således anvendes analogt på sagsøgerens situation. Sagsøgeren kan derfor ikke anlægge sag ved Domstolen på grundlag af artikel 263 TEUF, 268 TEUF og 340 TEUF, selv om hun heller ikke har adgang til den klagemulighed, der er fastsat i artikel 270 TEUF, da tjenstemandsvedtægten ikke finder anvendelse på Satcens ansatte.
- 120 Det skal dog indledningsvis påpeges, at Satcens argumentation hviler på en fejlagtig forudsætning, eftersom Rettens kompetence til at træffe afgørelse i den foreliggende sag som nævnt i præmis 99 ovenfor er baseret på artikel 263 TEUF og 268 TEUF.
- 121 Som Satcen har fremhævet, giver ansættelsesforholdet mellem sagsøgeren og Satcen ganske vist den foreliggende sag en særlig karakter. Et sådant forhold indebærer i princippet, at tvisten mellem en ansat ved et EU-organ og dennes arbejdsgiver ikke er omfattet af artikel 263 TEUF, 268 TEUF og 340 TEUF, men af artikel 270 TEUF.
- 122 Som parterne har fremhævet, finder artikel 270 TEUF imidlertid ikke anvendelse på sagsøgerens situation. Ifølge denne bestemmelse har Den Europæiske Unions Domstol nemlig kompetence til at afgøre alle tvister mellem Unionen og dens ansatte med de begrænsninger og på de betingelser, der er fastsat i vedtægten for Unionens tjenstemænd og de ansættelsesvilkår, der gælder for dens øvrige ansatte (herefter »ansættelsesvilkårene«). Det følger i denne forbindelse af artikel 1 og artikel 1a, stk. 2, i tjenstemandsvedtægten, sammenholdt med artikel 3a, stk. 1, litra b), i ansættelsesvilkårene, at disse bestemmelser kun finder anvendelse på kontraktansatte medarbejdere i et af Unionens organer, kontorer eller agenturer, hvis dette fremgår af den retsakt, hvorved dette organ, kontor eller agentur oprettes. Med hensyn til kontraktansatte medarbejdere ved Satcen fremgår det imidlertid hverken af afgørelse 2014/401 eller af vedtægten for de ansatte ved Satcen, at tjenstemandsvedtægten eller ansættelsesvilkårene finder anvendelse.
- 123 Det følger heraf, at sagsøgerens annullationssøgsmål i modsætning til det af sagsøgeren anførte er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 263 TEUF, og at hendes påstand om, at Unionen pålægges ansvar uden for kontraktforhold, er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 268 TEUF.

2. Formalitetsindsigelsen om den foreliggende sags kontraktmæssige karakter

- 124 Satcen har gjort gældende, at det foreliggende søgsmål må afvises, for så vidt som det er af rent kontraktmæssig karakter, da de anfægtede afgørelser hidrører fra sagsøgerens ansættelseskontrakt.
- 125 Der skal i denne forbindelse henvises til, at i henhold til artikel 263 TEUF prøver Unionens retsinstanser kun lovligheden af retsakter, der er vedtaget af institutionerne, og som skal have retsvirkning over for tredjemand gennem en væsentlig ændring af dennes retsstilling, og denne kompetence gælder kun for de retsakter, der er omhandlet i artikel 288 TEUF, og som disse institutioner kan udstede på de i traktaten fastsatte betingelser ved anvendelse af deres beføjelser som offentlig myndighed. Derimod hører retsakter, som er vedtaget af institutionerne, og som er en uadskillelig del af et rent kontraktforhold, som følge af selve deres karakter ikke til de retsakter, der er omfattet af artikel 288 TEUF, og som kan påstås annulleret i henhold til artikel 263 TEUF (jf. dom af 10.4.2013, GRP Security mod Revisionsretten, T-87/11, ikke trykt i Sml., EU:T:2013:161, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 126 Ifølge artikel 8, stk. 1, i afgørelse 2014/401 består Satcens personale navnlig af kontraktansatte medarbejdere. Sagsøgeren blev således ansat på grundlag af en ansættelseskontrakt, som er resultatet af parternes vilje til at indgå en sådan kontrakt. Ansættelsesforholdet mellem sagsøgeren og Satcen er derfor af kontraktmæssig karakter.
- 127 Sagsøgerens ansættelseskontrakt blev imidlertid indgået med et EU-organ, hvis opgave er af almen interesse, og for hvilket Rådet i medfør af artikel 8, stk. 5, i afgørelse 2014/401 skal vedtage »personalevedtægter«. På grundlag af en tilsvarende bestemmelse i fælles aktion 2001/555 vedtog Rådet ved afgørelse 2009/747 vedtægten for de ansatte ved Satcen (jf. præmis 11 ovenfor). Ifølge artikel 1, stk. 1, i vedtægten for de ansatte ved Satcen finder denne vedtægt anvendelse på alle ansatte, der rekrutteres på kontrakt indgået med Satcen.
- 128 Selv om ansættelsesforholdet mellem Satcen og centrets ansatte er af kontraktmæssig karakter, befinder de ansatte sig således alligevel i en retlig situation, der er fastlagt ved vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 129 De generelle bestemmelser i vedtægten for de ansatte ved Satcen, som blev vedtaget ensidigt af Rådet, som ikke var part i den ansættelseskontrakt, der blev indgået med sagsøgeren, er således bindende for hende og for enhver anden kontraktansat medarbejder ved Satcen og indgår i deres ansættelseskontrakt (jf. i denne retning og analogt dom af 14.10.2004, Pflugradt mod ECB, C-409/02 P, EU:C:2004:625, præmis 34 og 35). Det bemærkes herved, at det i det foreliggende tilfælde i punkt 14 i ansættelsestilbuddet til sagsøgeren, som hun medunderskrev, var præciseret, at »dette ansættelsestilbud tillige med ansættelsesvilkårene [var] underlagt [vedtægten for de ansatte ved Satcen] [...] og enhver efterfølgende ændring heraf, som [var] en integrerende del af dette tilbud«.
- 130 Den foreliggende sag udspringer imidlertid af sagsøgerens angivelige tilsidesættelse af de tjenestepligter, der er fastsat i vedtægten for de ansatte ved Satcen. Det er desuden på grundlag af vedtægten for de ansatte ved Satcen, at Satcens direktør har udøvet sine disciplinære beføjelser over for sagsøgeren. Disse beføjelser er forbundet med den kompetence, som Satcens direktør har for alle personalespørgsmål, jf. artikel 7, stk. 6, andet afsnit, litra e), i afgørelse 2014/401.
- 131 Det følger heraf, at Satcens direktør ved at vedtage afgørelsen om afslag på anmodningen på bistand, afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning, afgørelsen om suspension og afgørelsen om fjernelse fra tjenesten blot anvendte vedtægten for de ansatte ved Satcen, som rækker ud over sagsøgerens ansættelsesforhold med Satcen. Den foreliggende sag vedrører imidlertid selve lovligheden af disse afgørelser, der blev truffet af Satcens direktør, samt den afgørelse, der blev truffet af Klageudvalget, som i det væsentlige forkastede sagsøgerens klage over afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning, afgørelsen om suspension og afgørelsen om fjernelse fra tjenesten.

132 Formalitetsindsigelsen om den foreliggende sags kontraktmæssige karakter må derfor forkastes.

3. Satcens formalitetsindsigelse vedrørende påstanden om annulation af afgørelsen om afslag på anmodningen om bistand

133 Satcen har gjort gældende, at påstanden om annulation af afgørelsen om afslag på anmodningen om bistand må afvises, for så vidt som sagsøgeren i det væsentlige har tilsidesat den forudgående administrative procedure, der foreskrives i vedtægten for de ansatte ved Satcen.

134 Det fremgår af artikel 28, stk. 1-3, i vedtægten for de ansatte ved Satcen, at hvis Satcens direktør ikke svarer på en anmodning om, at der træffes en beslutning i spørgsmål, der er omfattet af denne vedtægt, inden for en frist på to måneder, betragtes dette som en stiltiende afvisning, som kan gøres til genstand for en klage inden for en frist på tre måneder regnet fra den dag, hvor fristen for at afgive svar udløber.

135 Når Satcens direktør ikke besvarer en anmodning om bistand som omhandlet i artikel 2, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen inden for den frist på to måneder, der er fastsat i vedtægtens artikel 28, stk. 1, kan det således antages, at der er truffet en stiltiende afgørelse om at afslå anmodningen om bistand. Det må i så fald antages, at Satcens direktør ikke fandt, at de oplysninger, der var fremlagt til støtte for anmodningen om bistand, udgjorde et tilstrækkeligt foreløbigt bevis for, at de hævdede omstændigheder, der udløste bistandspligten, faktisk havde fundet sted, hvilket kan medføre, at der indledes en administrativ undersøgelse, når de hævdede omstændigheder kvalificeres som psykisk chikane (jf. analogt dom af 25.10.2007, Lo Giudice mod Kommissionen, T-154/05, EU:T:2007:322, præmis 41, og af 24.4.2017, HF mod Parlamentet, T-570/16, EU:T:2017:283, præmis 53-57).

136 I det foreliggende tilfælde indgav sagsøgeren en anmodning om bistand til Satcens direktør den 20. marts 2013. Satcens direktør bad den 22. marts 2013 sin vicedirektør om at kontrollere oplysningerne i denne anmodning i sammenhæng med den administrative undersøgelse, som sagsøgeren var genstand for. Satcens direktør fandt imidlertid ikke, at der af denne kontrol af oplysninger kunne udledes et tilstrækkeligt foreløbigt bevis for, at de hævdede omstændigheder, der begrundede indledningen af en administrativ procedure, faktisk havde fundet sted, hvilket ses af den skrivelse, som Satcens vicedirektør sendte til direktøren den 26. august 2013, og af hans afslag på sagsøgerens klage af 7. oktober 2013.

137 Det må som følge heraf fastslås, at sagsøgerens anmodning om bistand af 21. marts 2013 stiltiende blev afslået to måneder efter denne dato i overensstemmelse med artikel 28, stk. 1, i vedtægten for de ansatte ved Satcen, dvs. den 21. maj 2013 og ikke, som sagsøgeren hævder, den 5. juli 2013. Som Satcen med rette har gjort gældende, burde denne stiltiende afgørelse om afslag i overensstemmelse med artikel 28, stk. 2, i vedtægten for de ansatte ved Satcen have været påklaget senest tre måneder efter svarfristens udløb, dvs. senest den 21. august 2013. Det fremgår imidlertid ikke af sagsakterne, at sagsøgeren indgav en sådan klage inden for den nævnte tidsfrist.

138 Det følger heraf, at sagsøgerens påstand må afvises for så vidt angår annulationen af afgørelsen om afslag på anmodningen om bistand.

4. Satcens formalitetsindsigelse vedrørende påstanden om annulation af afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning

139 Satcen har anført, at et søgsmål til prøvelse af en afgørelse om indledning af disciplinær forfølgning ikke kan behandles som sådan, da den eneste afgørelse, der kan anfægtes, er den, der træffes ved disciplinærsagens afslutning. Sagsøgerens påstand om annulation af afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning bør som følge heraf afvises.

- 140 Sagsøgeren har anfægtet denne argumentation og subsidiært anmodet om, at lovligheden af afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning undersøges som led i undersøgelsen af lovligheden af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten.
- 141 Det skal herved bemærkes, at når en ansat ved et EU-organ pålægges en sanktion, er afgørelsen om at iværksætte en disciplinærsag mod den pågældende kun en forberedende retsakt, der ikke foregriber administrationens endelige stillingtagen og derfor ikke kan anses for en bebyrdende retsakt som omhandlet i artikel 263 TEUF (jf. analogt dom af 8.7.2008, Franchet og Byk mod Kommissionen, T-48/05, EU:T:2008:257, præmis 340 og den deri nævnte retspraksis).
- 142 Den påstand, der vedrører afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning, må folgelig afvises som sådan, da det kun er den endelige disciplinære afgørelse, dvs. afgørelsen om fjernelse fra tjenesten, der udgør en bebyrdende retsakt.
- 143 Den omstændighed, at en påstand om annulation af en ikke-bebyrdende retsakt ikke kan realitetsbehandles, er imidlertid ikke til hinder for, at der til støtte for en påstand, som er rettet mod en anfægtelig afgørelse, gøres gældende, at denne retsakt er retsstridig (jf. analogt dom af 13.3.2003, Pessoa e Costa mod Kommissionen, T-166/02, EU:T:2003:73, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis). Selv om påstanden om annulation af afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning ikke kan realitetsbehandles, må de anbringender, der er fremsat til støtte for denne påstand, som følge heraf anses for at være rettet mod den afgørelse om fjernelse fra tjenesten, der blev truffet ved disciplinærsagens afslutning.

5. Satcens formalitetsindsigelse vedrørende de argumenter, der er rettet mod sagen for Disciplinærrådet

- 144 Til støtte for det første og det andet anbringende om annulation af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten har sagsøgeren anfægtet de vilkår, hvorunder disciplinærsagen for Disciplinærrådet fandt sted.
- 145 Efter Satcens opfattelse må de klagepunkter, der er rettet mod Disciplinærrådets udtalelse, afvises, for så vidt som disse klagepunkter må anses for at være rettet mod selve Disciplinærrådets udtalelse, som er en bebyrdende retsakt, der ikke har været genstand for nogen forudgående administrativ klage.
- 146 Hertil skal det imidlertid bemærkes, at dom af 11. juli 1968, Van Eick mod Kommissionen (35/67, EU:C:1968:39), som Satcen har støttet sig på, ikke er relevant, eftersom Domstolen i denne sag afviste en række påstande, for så vidt som de havde til formål at annullere »proceduren for disciplinærrådet« og at annullere selve Disciplinærrådets udtalelse.
- 147 I dom af 29. januar 1985, F. mod Kommissionen (228/83, EU:C:1985:28, præmis 16), som Satcen har henvist til, fastslog Domstolen endvidere, at det vil være i strid med kontradiktionsprincippet og retten til forsvar for den person, der er berørt af en disciplinærsag, at antage, at denne person ikke kan anfægte Disciplinærrådets udtalelse særskilt og opnå annulation af denne udtalelse, således at disciplinærsagen skal gentages.
- 148 Det fremgår således ikke af disse domme, at en sagsøger ikke til støtte for sin påstand om annulation af en disciplinær sanktion, der er iværksat efter udtalelse fra Disciplinærrådet, kan gøre gældende, at sagen for Disciplinærrådet er uretmæssig, eftersom denne sag i sagsøgerens tilfælde har været en nødvendig forudsætning for den omtvistede sanktion, hvorved hun fjernes fra stillingen, hvilket følger af en samlet fortolkning af artikel 7, 9 og 10 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 149 Argumenterne om, at sagen for Disciplinærrådet var retsstridig, kan som følge heraf antages til realitetsbehandling.

150 På denne baggrund må Retten for det første forkaste de formalitetsindsigelser, som Satcen har fremsat mod samtlige annullations- og erstatningspåstande. For det andet må det foreliggende søgsmål afvises, for så vidt som det er rettet mod afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning og afgørelsen om afslag på anmodningen om bistand. For det tredje kan søgsmålet antages til realitetsbehandling, for så vidt som det er rettet mod afgørelsen om suspension, afgørelsen om fjernelse fra tjenesten og Klageudvalgets afgørelse, og Retten vil derfor undersøge, om disse tre afgørelser – i første omgang Klageudvalgets afgørelse – var lovlige.

C. Realiteten

1. Annullationspåstanden

a) Lovligheden af Klageudvalgets afgørelse

- 151 Sagsøgeren har begrundet sin påstand om annulation af Klageudvalgets afgørelse i to forhold. For det første tilsidesatte Klageudvalget sagsøgerens ret til effektive retsmidler, dels på grund af udvalgets sammensætning, der ikke opfyldte kriterierne for, hvornår der er tale om en uafhængig og upartisk domstol, dels fordi det så bort fra hovedparten af de faktiske og retlige argumenter, som sagsøgeren havde fremført. For det andet begik Klageudvalget i det væsentlige en række retlige fejl, da det afslog sagsøgerens klage.
- 152 Sagsøgeren har desuden på grundlag af artikel 277 TEUF fremsat en ulovlighedsindsigelse mod artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen, hvorved det i det væsentlige gøres gældende, at Klageudvalget ifølge denne bestemmelse er den eneste instans, der kan prøve lovligheden af de afgørelser, der træffes af Satcens direktør.
- 153 Satcen har gjort gældende, at påstanden om annulation af Klageudvalgets afgørelse må forkastes, for så vidt som dette udvalg giver tilstrækkelige garantier for, at sagsøgerens ret til effektive retsmidler respekteres. Dets afgørelser kan derfor være endelige og bindende som fastsat i artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 154 Retten vil først undersøge den ulovlighedsindsigelse, som sagsøgeren har fremsat mod artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 155 Det følger af fast retspraksis, at artikel 277 TEUF er udtryk for et almindeligt princip, hvorefter hver part i en retssag med henblik på at opnå annulation af en individuel afgørelse er berettiget til at anfægte gyldigheden af tidligere retsakter fra institutionerne, som er hjemmel for denne individuelle afgørelse (jf. dom af 19.6.2015, Italien mod Kommissionen, T-358/11, EU:T:2015:394, præmis 180 og den deri nævnte retspraksis).
- 156 For så vidt som artikel 277 TEUF ikke har til formål at gøre det muligt for en part at anfægte anvendeligheden af en generel retsakt, uanset hvilket søgsmål der anlægges, skal ulovlighedsindsigelsens rækkevidde begrænses til det, der er absolut nødvendigt for at afgøre tvisten. Det følger heraf, at den generelle retsakt, hvis ulovlighed påberåbes, skal finde direkte eller indirekte anvendelse på den sag, der er genstand for søgsmålet, og at der skal være en direkte retlig forbindelse mellem den anfægtede individuelle afgørelse og den omhandlede generelle retsakt. I denne henseende kan tilstedeværelsen af en sådan forbindelse bl.a. udledes af det faktum, at den i hovedsagen anfægtede retsakt i det væsentlige hviler på en bestemmelse i den retsakt, hvis lovlighed er blevet anfægtet (jf. dom af 27.10.2016, ECB mod Cerafogli, T-787/14 P, EU:T:2016:633, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis).

- 157 Når Unionens retsinstansers fastslår en ulovlighed, har dette ikke retsvirkninger erga omnes, men medfører, at den anfægtede individuelle retsakt er ulovlig, samtidig med at den almen gyldige retsakt bevares i retsordenen, uden at det berører lovligheden af de øvrige retsakter, som er blevet vedtaget på grundlag heraf, og som ikke er blevet anfægtet inden for søgsmålsfristen (jf. i denne retning dom af 21.2.1974, Kortner m.fl. mod Rådet m.fl., 15/73-33/73, 52/73, 53/73, 57/73-109/73, 116/73, 117/73, 123/73, 132/73 og 135/73-137/73, EU:C:1974:16, præmis 37 og 38).
- 158 I det foreliggende tilfælde bestemmes det bl.a. i artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen, hvis ulovlighed sagsøgeren har påberåbt sig, at Klageudvalget har kompetence til at annullere eller bekræfte de afgørelser, som Satcens direktør træffer på grundlag af denne vedtægt, og til at godtgøre visse skader, som en ansat har lidt som følge af, at Satcens direktør har truffet en ulovlig afgørelse (jf. præmis 13 ovenfor). I denne bestemmelse præciseres det desuden, at Klageudvalgets kendelser er »bindende for begge parter vedkommende«, og at der »ikke [kan] rejses appel«.
- 159 Undersøgelsen af Rettens kompetence til at træffe afgørelse i den foreliggende sag viser imidlertid, at Rådet ikke uden at tilsidesætte bestemmelserne i artikel 19 TEU og i artikel 256 TEUF kunne tildele Klageudvalget bindende enekompetence til at prøve lovligheden af Satcens direktørs afgørelser og til at behandle erstatningskrav fra de ansatte i et tilfælde som det foreliggende, hvor det er Retten, der har kompetence til som første instans at træffe afgørelse i sådanne sager (jf. præmis 101-110 ovenfor).
- 160 Da Rådet ved afgørelse 2009/747 har nedsat et klageudvalg, som har enekompetence i stedet for Retten, og da det har bevaret Klageudvalget selv efter Lissabontraktatens ikrafttræden, har det som følge heraf tilsidesat traktaterne og navnlig artikel 19 TEU og artikel 256 TEUF. Ulovlighedsindsigelsen må derfor tages til følge, og det må fastslås, at artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen ikke finder anvendelse i det foreliggende tilfælde.
- 161 Klageudvalgets afgørelse, der blev vedtaget i medfør af de beføjelser, som udvalget blev tillagt ved denne bestemmelse, savner som følge heraf retsgrundlag, og den bør derfor annulleres, uden at det er nødvendigt at tage stilling til de øvrige anbringender, som sagsøgeren har fremsat over for Klageudvalgets afgørelse.
- 162 Den omstændighed, at Klageudvalgets afgørelse er ulovlig, har i øvrigt ingen indvirkning på sagsøgerens overholdelse af søgsmålsfristen hvad angår afgørelserne om suspension og om fjernelse fra tjenesten.
- 163 Den foreliggende dom medfører, at Klageudvalgets afgørelse udelukkes af retsordenen med tilbagevirkende kraft, og at Retten skal påkende en sag, der er anlagt efter udløbet af fristen på to måneder i artikel 263, stk. 6, TEUF, forlænget med den afstandsfrist på ti dage, der er fastsat i procesreglementets artikel 60. Afgørelsen om suspension og afgørelsen om fjernelse fra tjenesten blev nemlig meddelt sagsøgeren henholdsvis den 5. juli 2013 og den 4. marts 2014, mens den foreliggende sag blev anlagt den 28. maj 2015.
- 164 Ifølge fast retspraksis skal spørgsmålet om, hvorvidt et søgsmål kan antages til realitetsbehandling, imidlertid inden for rammerne af artikel 263 TEUF bedømmes på grundlag af den situation, der foreligger på tidspunktet for stævningens indlevering (dom af 27.11.1984, Bensider m.fl. mod Kommissionen, 50/84, EU:C:1984:365, præmis 8, og af 18.4.2002, Spanien mod Rådet, C-61/96, C-132/97, C-45/98, C-27/99, C-81/00 og C-22/01, EU:C:2002:230, præmis 23).
- 165 Da den foreliggende sag blev anlagt, havde Retten imidlertid ikke fastslået, at artikel 28, stk. 6, i vedtægten for de ansatte ved Satcen er ulovlig. Indbringelsen for Klageudvalget, der traf afgørelse i overensstemmelse med de beføjelser, som det var blevet tillagt ved denne bestemmelse, var som følge heraf baseret på et retsgrundlag og udgjorde et retsmiddel, der i princippet gav sagsøgeren mulighed for at afhjælpe hendes situation, eftersom det ikke uden videre kunne udelukkes, at Klageudvalget ville annullere de anfægtede afgørelser, som Satcens direktør havde truffet. Ifølge fast retspraksis gælder der

nemlig i princippet en formodning om, at EU-institutionernes retsakter er lovlige, og de afføder derfor retsvirkninger, så længe de ikke er blevet trukket tilbage, annulleret under et annullationssøgsmål eller erklæret ugyldige som følge af en præjudiciel forelæggelse eller en ulovlighedsindsigelse (jf. dom af 6.10.2015, Schrems, C-362/14, EU:C:2015:650, præmis 52 og den deri nævnte retspraksis).

¹⁶⁶ Det kan følgelig ikke antages, navnlig med hensyn til retten til en effektiv domstolsprøvelse, som er fastsat i chartrets artikel 47, at den omstændighed, at sagen blev indbragt for Klageudvalget, for så vidt angår afgørelserne om suspension og om fjernelse fra tjenesten kan medføre, at sagsøgeren afskæres fra at anlægge sag ved Retten til prøvelse af disse afgørelser, som i det væsentlige blev stadfæstet ved Klageudvalgets afgørelse (jf. analogt dom af 21.2.2018, LL mod Parlamentet, C-326/16 P, EU:C:2018:83, præmis 35).

¹⁶⁷ Under disse omstændigheder begyndte sagsøgerens frist for at anlægge sag til prøvelse af afgørelserne om suspension og om fjernelse fra tjenesten først at løbe den 23. marts 2015, hvor Klageudvalgets afgørelse blev meddelt hende. Da sagsøgeren anlagde den foreliggende sag til prøvelse af afgørelserne om suspension og om fjernelse fra tjenesten den 28. maj 2015, overholdt hun således fristen på to måneder i artikel 263, stk. 6, TEUF, forlænget med den afstandsfrist på ti dage, der er fastsat i procesreglementets artikel 60.

b) Lovligheden af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten

¹⁶⁸ Sagsøgeren har til støtte for påstanden om annullation af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten fremført fem anbringender. Det første anbringende vedrører en tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik og af kravet om upartiskhed i forbindelse med den administrative undersøgelse (det første led) og i forbindelse med sagen for Disciplinærrådet (det andet led). Det andet anbringende vedrører en tilsidesættelse af procedurereglerne og af retten til forsvar i forbindelse med den administrative undersøgelse (det første led) og i forbindelse med sagen for Disciplinærrådet (det andet led). Det tredje anbringende vedrører en tilsidesættelse af princippet om uskyldsformodning. Det fjerde anbringende vedrører manglende fastlæggelse af de faktiske omstændigheder, der foreholdes sagsøgeren. Det femte anbringende vedrører magtfordrejning.

¹⁶⁹ Med det første anbringendes første led og med det andet anbringendes første led tilsigter sagsøgeren at rejse tvivl om den administrative undersøgelsesprocedure. Retten finder det som følge heraf hensigtsmæssigt at foretage en samlet undersøgelse af disse to led vedrørende henholdsvis en tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik og af kravet om upartiskhed i forbindelse med den administrative undersøgelse samt tilsidesættelser af procedurereglerne og af retten til forsvar i forbindelse med den nævnte undersøgelse.

1) Den administrative undersøgelses forskriftsmæssighed

¹⁷⁰ Det bemærkes indledningsvis, at Satcens direktør ifølge artikel 27, stk. 2, i vedtægten for de ansatte ved Satcen kan indlede en administrativ undersøgelse med henblik på at konstatere, om en ansat har undladt at opfylde de pligter, som påhviler vedkommende i henhold til denne vedtægt, hvis direktøren bliver bekendt med beviselementer, der lader formode, at pligter ikke er blevet opfyldt.

¹⁷¹ Artikel 1, stk. 1, i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen har følgende ordlyd:

»Når en intern undersøgelse viser, at en ansat eller en tidligere ansat i en institution muligvis er personligt impliceret, underrettes den pågældende hurtigt herom, såfremt dette ikke er til skade for undersøgelsesforløbet. Under alle omstændigheder kan der ikke drages konklusioner vedrørende en navngiven ansat efter undersøgelsens færdiggørelse, uden at den ansatte har fået lejlighed til at udtale sig om alle de kendsgerninger, der vedrører ham. I konklusionerne skal der henvises til disse bemærkninger.«

172 Artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen har følgende ordlyd:

»På grundlag af undersøgelsesrapporten kan direktøren efter at have tilstillet den pågældende ansatte alle sagens akter og efter at have hørt denne: [...] c) i tilfælde af tilsidesættelse af de pligter, der påhviler den ansatte i henhold til vedtægtens artikel 27: i) beslutte at indlede den i afdeling 4 omhandlede disciplinære forfølgning, eller ii) beslutte at indlede en disciplinær forfølgning i Disciplinærrådet.«

173 Når der rejses en disciplinærsag i Disciplinærrådet, forelægges dette råd i henhold til artikel 10 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen en indberetning fra direktøren, i hvilken de forhold, der påklages, og eventuelt de omstændigheder, under hvilke de er begået, samt formildende eller skærpende omstændigheder klart angives. Indberetningen til Disciplinærrådet vedtages efter høring af den pågældende ansatte ved undersøgelsens afslutning og har kun til formål at godtgøre de faktiske forhold, bl.a. henset til resultatet af denne høring, og at sætte disse i forbindelse med de i vedtægten fastsatte pligter eller bestemmelser, som det foreholdes denne ansatte, at vedkommende har tilsidesat (jf. analogt dom af 10.6.2016, HI mod Kommissionen, F-133/15, EU:F:2016:127, præmis 131).

174 Den administrative undersøgelse har således til formål at fastlægge de faktiske forhold, der foreholdes den pågældende person, og omstændighederne i forbindelse hermed samt at gøre det muligt for Satcens direktør at vurdere deres rigtighed og grovhed for at få klarhed over, om det vil være hensigtsmæssigt at rejse sag i Disciplinærrådet for eventuelt at pålægge en disciplinær sanktion.

175 Den myndighed, der har ansvaret for en administrativ undersøgelse, råder, som det fremgår af retspraksis, over et vidt skøn med hensyn til undersøgelsens gennemførelse (jf. i denne retning og analogt dom af 16.5.2012, Skareby mod Kommissionen, F-42/10, EU:F:2012:64, præmis 38, af 11.7.2013, Tzirani mod Kommissionen, F-46/11, EU:F:2013:115, præmis 124, og af 18.9.2014, CV mod EØSU, F-54/13, EU:F:2014:216, præmis 43).

176 Der skal i denne forbindelse henvises til, at de garantier, som det i chartrets artikel 41 fastsatte princip om god forvaltningsskik giver, ifølge EU-retten skal overholdes under den administrative sagsbehandling. Disse garantier omfatter kravet om, at den kompetente institution omhyggeligt og upartisk skal undersøge alle relevante forhold i den enkelte sag. Retten for enhver til at få sin sag behandlet uvildigt dækker dels den subjektive upartiskhed, hvilket vil sige, at ingen af den omhandlede institutions medlemmer med ansvar for sagen må give udtryk for partiskhed eller en personlig forudfattet mening, dels den objektive upartiskhed, hvilket vil sige, at institutionen skal sikre en tilstrækkelig garanti for, at enhver rimelig tvivl herom kan udelukkes (jf. dom af 11.7.2013, Ziegler mod Kommissionen, C-439/11 P, EU:C:2013:513, præmis 155 og den deri nævnte retspraksis; jf. i denne retning også dom af 11.5.2010, Nanopoulos mod Kommissionen, F-30/08, EU:F:2010:43, præmis 189).

177 Retten til god forvaltning omfatter ifølge chartrets artikel 41, stk. 2, litra a) og b), retten for enhver til at blive hørt, inden der træffes en individuel foranstaltning, som måtte berøre vedkommende negativt, og retten for enhver til aktindsigt i sager, der vedrører ham eller hende. Med hensyn til gennemførelse af administrative undersøgelser i Satcen afspejles disse regler i artikel 1, stk. 1, og i artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen, som er omhandlet i henholdsvis præmis 171 og 172 ovenfor.

178 Det er på denne baggrund, at der skal foretages en samlet undersøgelse af det første anbringendes første led og det andet anbringendes første led, hvorved sagsøgeren har rejst tvivl om i) valget af hendes overordnede til at gennemføre den administrative undersøgelse vedrørende hende, ii) anvendelsen af et multiple choice-spørgeskema, hvori hun var nævnt ved navn, som administrativ undersøgelsesmetode, iii) den omstændighed, at hun ikke blev inddraget i den administrative undersøgelse, og iv) den omstændighed, at hun ikke fik rettidig aktindsigt i sagsakterne vedrørende den administrative undersøgelse.

i) Den valgte undersøger

- 179 Sagsøgeren har rejst tvivl om udpegelsen af hendes overordnede, der var vicedirektør for Satcen, til at gennemføre den administrative undersøgelse, som hun har været genstand for. Vicedirektøren manglede efter hendes opfattelse den objektive upartiskhed, der var nødvendig for at fremme undersøgelsen, eftersom han altid havde været fordomsfuld, partisk og fjendtlig i sin faglige omgang med hende.
- 180 Sagsøgeren har i denne retning gjort gældende, at hun havde rejst kritik mod Satcens vicedirektør i forbindelse med to anmodninger om bistand i forbindelse med den psykiske chikane, som hun havde været offer for. Sagsøgeren hævder ligeledes, at hun var blevet udsat for fornærmelser og angreb under møder, hvor Satcens direktør og vicedirektør deltog, og i de tre årlige bedømmelsesrapporter, som vicedirektøren udarbejdede. Den fjendtlige indstilling, som Satcens vicedirektør havde udvist over for sagsøgeren, fremgik også af den omstændighed, at vicedirektøren sammen med Satcens direktør vilkårligt fritog hende for arbejdsopgaver »til trods for hendes ubestridte faglige kompetencer«.
- 181 Det skal herved indledningsvis fastslås, at det ikke fremgår af sagsakterne, at Satcens vicedirektør vilkårligt fritog sagsøgeren for arbejdsopgaver, eller at sagsøgeren blev udsat for fornærmelser i hans nærvær, hvilket kun understøttes af sagsøgerens egne beretninger. Selv hvis det antages, at disse udtalelser skal tillægges bevismæssig vægt, skal det i øvrigt bemærkes, at Satcens vicedirektør ikke kritiseres direkte heri hverken for at have fritaget sagsøgeren for arbejdsopgaver eller for at have været vidne til og tolereret, at hun blev fornærmet.
- 182 Med hensyn til de årlige bedømmelsesrapporter har sagsøgeren endvidere ikke godtgjort, at disse rapporter indeholder fornærmelser og vidner om Satcens vicedirektørs partiske og fjendtlige indstilling. Den overordnede bedømmelse af en medarbejders arbejde kan i modsætning til det af sagsøgeren anførte, og selv om den er af negativ karakter, ikke betragtes som med fornærmende sprogbrug og godtgør ikke som sådan, at den pågældende overordnede er partisk.
- 183 Hvad endelig angår sagsøgerens argumentation om, at det var uhensigtsmæssigt at udpege Satcens vicedirektør som undersøger, eftersom vicedirektøren havde været genstand for hendes to anmodninger om bistand, må denne argumentation forkastes.
- 184 Det må for det første konstateres, at sagsøgeren ikke rejste kritik mod Satcens vicedirektør i sine bemærkninger af 30. maj 2011 til den årlige bedømmelse. Den 7. marts 2013 oplyste sagsøgeren i øvrigt, at der ikke var fulgt op på hendes klage fra 2012, hvori hun havde gjort gældende, at hun følte sig udsat for psykisk chikane fra finansdirektøren og ikke fra Satcens vicedirektør.
- 185 For det andet blev Satcens vicedirektør udpeget af Satcens direktør til at gennemføre den administrative undersøgelse den 8. marts 2013, dvs. inden den 20. marts 2013, hvor sagsøgeren indgav sin anden anmodning om bistand, hvorved sagsøgeren rejste kritik af Satcens vicedirektørs adfærd.
- 186 Der skal under alle omstændigheder henvises til ordlyden af sagsøgerens anden anmodning om bistand, hvori undersøgerens navn er angivet:

»Jeg anmoder Dem hermed formelt om at træffe foranstaltninger til at bringe chikanen mod mig og mit embede til ophør [...]

Jeg anmoder i særdeleshed om, at [finansdirektøren] ophører med at kontrollere og udspørge medarbejderne i min afdeling om interne anliggender i afdelingen [...] og ophører med at fremføre sine forudindtagede holdninger. Selv om jeg anså ham for at være eneansvarlig for de ydmygelser, som jeg var udsat for i september 2012, kan jeg nu se en alliance mellem visse medarbejdere, som synes at påvirke andre kolleger, heriblandt vicedirektøren, ved at sprede rygter og stille mig i et dårligt lys.«

187 I modsætning til det af sagsøgeren anførte må det heraf udledes, at det er finansdirektøren og ikke Satcens vicedirektør, der kritiseres direkte for de ydmygelser, som sagsøgeren hævder at have været udsat for. For så vidt angår Satcens vicedirektør, der blev udpeget til at gennemføre undersøgelsen, har sagsøgeren nemlig blot gjort gældende, at han kunne være blevet påvirket af finansdirektørens holdninger. Det kan derfor ikke fastslås alene ud fra sagsøgerens anmodning om bistand, at undersøgeren var partisk.

188 Det fremgår som følge heraf ikke i tilstrækkeligt omfang af sagsakterne, at undersøgerens udpegelse med rette kunne gøre sagsøgeren bekymret for, om undersøgeren var objektivt upartisk i forhold til at gennemføre undersøgelsen.

ii) Anvendelsen af et multiple choice-spørgeskema vedrørende sagsøgeren i forbindelse med den administrative undersøgelse

189 Sagsøgeren har rejst tvivl om den måde, hvorpå den administrative undersøgelse blev gennemført og gjort gældende, at Satcen i forbindelse med denne undersøgelse tilsidesatte princippet om god forvaltningsskik og det heraf følgende krav om upartiskhed.

190 Sagsøgeren har gjort gældende, at undersøgeren ikke burde have anmodet ansatte ved Satcen om at udfylde et multiple choice-spørgeskema, hvori hendes navn var angivet i overskriften, og der henvistes til begrebet intimidering. Sagsøgeren har tilføjet, at de multiple choice-spørgsmål, der fandtes i dette spørgeskema, var tendentiøse og meget ledende. Det er således hendes opfattelse, at det fremsendte spørgeskema ikke som sådan var et passende redskab til fastlæggelse af de faktiske omstændigheder.

191 Ifølge sagsøgeren er formålet med en administrativ undersøgelse af eventuelle disciplinære overtrædelser at indsamle de nødvendige præcise og relevante oplysninger. I det foreliggende tilfælde er der ikke henvist til nogen bestemt hændelse i den administrative undersøgelsesrapport, og det fremgår, at undersøgeren blot har indsamlet besvarelserne af spørgeskemaet og gengivet de generelle anklager, der blev fremsat heri.

192 Det følger heraf, at den administrative undersøgelse var partisk og subjektiv og dermed i strid med princippet om god forvaltningsskik og kravet om upartiskhed.

193 Satcen har anfægtet sagsøgerens argumentation og fremhævet, at spørgeskemaet indeholdt to åbne spørgsmål, hvis svar skal sammenholdes med svarene i multiple choice-spørgeskemaet.

194 Det skal i det foreliggende tilfælde bemærkes, at Satcens direktør den 14. november 2012 modtog en klage, som var underskrevet af 12 ansatte og affattet således:

»Vi har alle på forskellig vis oplevet, at [KF] har opført sig upassende ved at træffe forskellige afgørelser afhængig af, hvem anmodningen kom fra, og ved at lade hånt om reglerne; vi har været vidne til chikane og overgreb over for visse medarbejdere. Vi har også oplevet, at hun har blandet sig i vores faglige arbejde i problematikker, som hun ikke har nærmere kendskab til. Dette gør vores daglige arbejde vanskeligt og mindre effektivt, end det burde have været. Det er ikke normalt, at en ansat ved Satcen dagligt søger konfrontation med én af os, og at vi glæder os over hendes fravær fra kontoret. Vores kolleger kritiseres konstant, og arbejdsmiljøet er katastrofalt for ikke at sige skadeligt. Vi ved, at andre medarbejdere ved Satcen er bekendt med situationen og eventuelt kan fremlægge yderligere beviser til støtte for vores klage. Vi ønsker, at De efter at have gennemgået hele bevismaterialet tager de nødvendige skridt til at sikre, at denne adfærd, som er helt ude af trit med, hvad [Unionen] står for, aldrig forekommer igen.«

195 Den 8. marts 2013 iværksatte Satcens direktør således en administrativ undersøgelse. Ifølge undersøgelsesrapporten var undersøgelsen motiveret af »den meget alvorlige situation, som Satcens direktør er blevet underrettet om, og hvoraf det fremgår, at [sagsøgeren] ikke har opfyldt sine forpligtelser i medfør af vedtægten for de ansatte ved Satcen«, og dens formål var »at afdække faktiske omstændigheder, som gør det muligt at fastslå, om [sagsøgeren] har udsat ansatte, der er underlagt hendes direkte myndighed, for psykisk chikane og intimidering«.

196 I forbindelse med den administrative undersøgelse blev der den 12. juni 2013 til 24 ansatte ved Satcen fremsendt et multiple choice-spørgeskema med overskriften »Spørgeskema om chikane«, hvori der var angivet følgende: »[D]e bedes venligst besvare følgende spørgsmål for at afklare, om [KF] har udvist intimiderende adfærd over for Dem«. Spørgeskemaet bestod af følgende tabel med afkrydsningsfelter, som svarede til de former for adfærd, som sagsøgeren måtte have udvist over for respondenterne:

	Spørgsmål	Svar		
		Nej	Lejlighedsvis	Ofte
1	Manglende eller ringe anerkendelse, manglende tillid til andre			
2	Ringe inddragelse i afgørelser			
3	Ringe eller dårlig kommunikation/information			
4	Manglende feedback om resultater			
5	Nedværdigende eller krænkende bemærkninger, pression, aggressiv adfærd, upassende reaktioner			
6	Fornærmelser rettet mod den enkelte eller dennes faglige kompetence			
7	Fornærmende eller truende sprogbrug i tale eller skrift			
8	Intimidering, pression			
9	Trusler om repressalier			
10	Miskreditering af arbejdsindsats og -resultater			
11	Forringelse af sociale relationer			
12	Følelse af at være isoleret, alene, udelukket, afvist,			

	ignoreret, miskrediteret eller ydmyget			
13	Fastsættelse af klart uopnåelige mål eller opgaver			
14	Manglende arbejde eller arbejde, der ikke svarer til den pågældendes stillingsprofil			

¹⁹⁷ Modtagerne af spørgeskemaet blev ligeledes bedt om at oplyse – igen i en tabel med afkrydsningsfelter – om disse former for adfærd, for så vidt som de var blevet udsat for en af disse, havde haft følgende konsekvenser:

	Spørgsmål	Svar		
		Nej	Til dels	Ja
15	Isolering og tendens til forringelse af sociale relationer			
16	Begåelse af et stigende antal fejl, manglende koncentrationsevne, faldende produktivitet, tab af motivation			
17	Hindring for faglig udvikling og advancement			
18	Psyriske og fysiske helbredsproblemer såsom stress, angst, skyldfølelse og manglende motivation			
19	Ydmygelse, desorientering, søvnbesvær, depression eller øget forekomst af alvorlige fysiske og fysiologiske problemer			
20	Overtrædelse af reglerne på arbejdspladsen			
21	Stigende spændinger			
22	Forværring af småproblemer			

- 198 Som det fremgår af de bestemmelser og af den retspraksis, der er nævnt i præmis 170-177 ovenfor, havde den administrative undersøgelse, der blev iværksat efter klager over, at en ansat ved Satcen havde tilsidesat sine tjenstlige pligter, til formål at fastslå rigtigheden af de faktiske omstændigheder, som hun blev foreholdt, og den skulle derfor omfatte en omhyggelig og upartisk afdækning af de nødvendige præcise og relevante oplysninger om det foreliggende tilfælde. Henset til ordlyden af den klage, som blev indgivet til Satcens direktør, og hvori der rejses tvivl om sagsøgerens generelle optræden, der bl.a. betegnes som »chikane«, skulle undersøgeren opfordre klagerne til at underbygge de hævdede omstændigheder, vurdere, om de var udførlige og samstemmende, og i givet fald kvalificere dem retligt.
- 199 Undersøgeren sendte imidlertid klagerne og andre ansatte ved Satcen et »spørgeskema om chikane«, som indeholdt multiple choice-felter, der i det væsentlige svarede til generelle former for adfærd, der kan betegnes som »psykisk chikane«.
- 200 Formålet med et sådant initiativ var således ikke at forsøge at fastslå rigtigheden af de hævdede præcise omstændigheder, men at anmode modtagerne af spørgeskemaet om at tilkendegive, hvordan de generelt og abstrakt forholdt sig til de former for adfærd, som sagsøgeren efter deres opfattelse havde udvist.
- 201 Satcen havde ganske vist et vidt skøn til at afgøre, hvorvidt der skulle iværksættes en undersøgelse, og hvordan den skulle gennemføres i praksis. Da Satcen sendte personer, som til daglig arbejder sammen med sagsøgeren, et multiple choice-spørgeskema, som omhandlede hende, og hvori hendes navn var angivet, optrådte det imidlertid ikke med den forsigtighed og omhu, der kræves i en tvist mellem et EU-organ og en af dets ansatte. Et sådant initiativ kunne ikke undgå at forringe forholdet mellem sagsøgeren og hendes kolleger – overordnede eller underordnede – allerede før rigtigheden af de præcise omstændigheder var blevet fastslået objektivt. Vicedirektøren kunne have valgt andre og mere hensigtsmæssige metoder til vurdering af sagsøgerens adfærd, bl.a. ved bilaterale samtaler med de personer, der havde indgivet klager, for at få en uforstyrret og objektiv redegørelse for deres bevæggrunde og ved direkte samtaler med sagsøgeren. Efter disse aftaler skulle vicedirektøren i givet fald afgøre, om der forekom visse former for adfærd, som, henset til deres vedvarende, gentagne eller systematiske karakter, kunne udgøre psykisk chikane, eller om sagsøgeren som minimum havde tilsidesat sine tjenstlige pligter.
- 202 Anvendelsen af det sådant multiple choice-spørgeskema, som undersøgeren sendte til 24 ansatte ved Satcen, med henblik på at fastslå, om anklagerne om chikane var korrekte, må derfor anses for at være åbenbart uhensigtsmæssig og dermed i strid med den pligt til at udvise omhu, der skal opfyldes ved gennemførelsen af en administrativ undersøgelse.
- 203 Som Satcen har fremhævet, blev de adspurgte medarbejdere ganske vist også opfordret til at besvare to åbne spørgsmål i tilknytning til multiple choice-spørgeskemaet. Det følger imidlertid af de to spørgsmåls ordlyd, at de ikke kan ændre ved den omstændighed, at det nævnte spørgeskema var åbenbart uhensigtsmæssigt. For det første blev de ansatte med det første åbne spørgsmål bedt om at beskrive alle omstændigheder eller hændelser vedrørende de felter i spørgeskemaet, som de havde sat kryds i. Svarene på dette spørgsmål var som følge heraf uløseligt forbundet med de generelle former for utilladelig adfærd, der var angivet i spørgeskemaet. For det andet blev de ansatte med det andet åbne spørgsmål bedt om at oplyse, om de havde været vidne til, at sagsøgeren havde optrådt på en sådan måde over for andre ansatte ved Satcen, at der var tale om psykisk chikane. Med dette spørgsmål antog Satcen altså, at de adspurgte medarbejdere selv kunne kvalificere den adfærd, der var beskrevet i svaret herpå, som psykisk chikane, selv om denne adfærd endnu ikke var blevet undersøgt objektivt.

- 204 Det fremgår under alle omstændigheder af sagsakterne, at undersøgelsesrapportens konklusioner om, at det var fastslået, at sagsøgeren faktisk foretog de påtalte handlinger, alene er støttet på de generelle former for adfærd, som sagsøgeren lægges til last, uden at der henvises til præcise oplysninger fra de ansattes besvarelser af de to åbne spørgsmål.
- 205 Som sagsøgeren med rette har gjort gældende, udviste Satcens vicedirektør i øvrigt ikke den nødvendige forsigtighed, da han angav sagsøgerens navn i forbindelse med et »spørgeskema om chikane«. En sådan fremgangsmåde kan rejse tvivl om Satcens vicedirektørs subjektive upartiskhed, for så vidt som vicedirektøren dermed antydede, at sagsøgeren havde gjort sig skyldig i retligt kvalificerede disciplinære overtrædelser, selv om hun på daværende tidspunkt ikke var blevet hørt, og der endnu ikke var truffet afgørelse om indledning af disciplinær forfølgning.
- 206 Det kan som følge heraf ikke fastslås, at den administrative undersøgelse reelt havde til formål at fastlægge de præcise omstændigheder ved at klarlægge alle relevante forhold i sagen omhyggeligt og upartisk. Det må under disse omstændigheder konkluderes, at Satcen ikke har handlet med al den omhu, som et EU-organ skal udvise over for sine medarbejdere, ved at træffe foranstaltninger, som er forholdsmæssige og passende, henset til omstændighederne i den konkrete sag.
- 207 Retten konkluderer på grundlag af det anførte, at Satcen har tilsidesat princippet om god forvaltningsskik, pligten til at udvise omhu og kravet om upartiskhed i forbindelse med den administrative undersøgelses gennemførelse.

iii) Sagsøgerens manglende inddragelse i den administrative undersøgelse

- 208 Sagsøgeren har ligeledes foreholdt Satcen, at centret ikke inddrog hende i den administrative undersøgelse, hvilket var i strid med hendes ret til at blive hørt og med artikel 1, stk. 1, i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 209 Sagsøgeren har i denne retning gjort gældende, at hun ikke fik nogen oplysninger om den administrative undersøgelse i perioden fra marts 2013, hvor denne undersøgelse blev indledt, til juli 2013, hvor hun første gang blev underrettet om, hvordan den nævnte undersøgelse blev gennemført. Selv om undersøgeren indkaldte sagsøgeren første gang den 2. juli 2013, har hun desuden fremhævet, at undersøgelsens konklusioner allerede var blevet formuleret på dette tidspunkt.
- 210 Efter sagsøgerens opfattelse burde hun imidlertid have været hørt, have fået nærmere kendskab til de hændelser, som hun blev lagt til last, og have haft tilstrækkelig tid til at undersøge dem.
- 211 Det fremgår i det foreliggende tilfælde af sagsakterne, at Satcens direktør underrettede sagsøgeren om, at der var iværksat en administrativ undersøgelse vedrørende hende, ved et notat af 4. april 2013, hvori der henvises til artikel 27 i vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 212 Satcens direktør meddelte sagsøgeren undersøgelsesrapportens konklusioner ved e-mail af 3. juli 2013 kl. 16.56. I den samme e-mail opfordrede Satcens direktør hende til at deltage i en høring den 5. juli 2013 kl. 10.00 og til at fremsætte bemærkninger til undersøgelsesrapportens konklusioner.
- 213 I disse konklusioner fastslog Satcens vicedirektør, at ansatte, der arbejdede tæt sammen med sagsøgeren, »klart [havde] bekræftet forskellige forhold, som [var] kendetegnende for psykisk chikane«, eftersom flere af disse ansatte med hensyn til flere generelle former for adfærd, der var nævnt i multiple choice-spørgeskemaet, havde sat kryds i feltet »ofte« (det drejede sig om følgende former for adfærd: »manglende eller ringe anerkendelse, manglende tillid til andre«, der var afkrydset seks gange; »nedværdigende eller krænkende bemærkninger, pression, aggressiv adfærd, upassende reaktioner«, der var afkrydset syv gange; »fornærmelser rettet mod den enkelte eller dennes faglige kompetence«, der var afkrydset tre gange; »fornærmende eller truende sprogbrug i tale eller skrift«,

der var afkrydset tre gange; »intimidering, pression«, der var afkrydset syv gange; »miskreditering af arbejdsindsats«, der var afkrydset tre gange; »følelse af at være [...] ydmyget«, der var afkrydset fire gange).

- 214 Hvad angår ansatte, der ikke arbejdede direkte sammen med sagsøgeren, har Satcens vicedirektør i undersøgelsesrapporten anført, at »[d]er [berettedes] om følgende: vedvarende mikroforvaltning, der ikke er passende for en [ansat] i lønklasse A4; manglende tillid, som giver sig udslag i gentagne krydstjek; offentlig kritik af ansatte uanset funktion; spredning af rygter om visse interne aktørers passivitet; forværring af småproblemer; uhensigtsmæssige initiativer og undertiden manglende efterkommelse af direktørens og vicedirektørens afgørelser«.
- 215 Ifølge undersøgelsesrapporten udledte Satcens vicedirektør heraf, at det var »godtgjort, at [KF] [havde] udvist en urimelig, forsætlig, gentagen, vedvarende eller systematisk adfærd, som [havde] til formål at miskreditere eller fornede de pågældende personer«, og at »denne adfærd hos [KF] [var] blevet bekræftet og [...], henset til sin art, hyppighed og indvirkning på visse ansatte, [havde] karakter af psykisk chikane«.
- 216 Det skal imidlertid for det første bemærkes, at undersøgelsesrapportens konklusioner, hvori det tages for givet, at de faktiske omstændigheder, der udgør psykisk chikane, foreligger, er formuleret i meget generelle og upræcise vendinger og udelukkende henviser til generelle former for adfærd, som foreholdes sagsøgeren, uden at beskrive nogen præcis hændelse, hvilket gjorde det vanskeligt for sagsøgeren at udøve sin ret til forsvar. For det andet fik sagsøgeren mindre end 48 timer til at fremsætte sine bemærkninger til denne rapport vedrørende de meget alvorlige forhold, som hun blev lagt til last, efter at den undersøgelse, der var iværksat flere måneder tidligere, var afsluttet. Det kan under disse omstændigheder ikke antages, at Satcen foretog en behørig høring af sagsøgeren, inden Satcens direktør drog sine konklusioner på grundlag af undersøgelsesrapporten.
- 217 Sagsøgeren kan derfor med god grund klage over Satcens tilsidesættelse af reglen om, at Satcens direktør først kan drage konklusionerne af en administrativ undersøgelse efter forudgående og behørig høring af den pågældende ansatte, jf. artikel 1, stk. 1, og artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen (jf. præmis 171 og 172 ovenfor), hvilket udgør en særlig anvendelse af det generelle princip om beskyttelse af retten til forsvar, som i øvrigt er fastsat i chartrets artikel 41, stk. 2, litra a) (jf. præmis 177 ovenfor).

iv) Sagsøgerens rettidige aktindsigt i sagsakterne vedrørende den administrative undersøgelse

- 218 Sagsøgeren har anført, at de sagsakter, hvorpå Satcens direktør støttede sig ved vedtagelsen af afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning, først blev meddelt hende i oktober 2013, dvs. efter den 5. juli 2013, hvor denne afgørelse reelt blev vedtaget. Sagsøgeren var som følge heraf ikke i besiddelse af tilstrækkelige oplysninger til at vide, hvilke anklager der blev rettet mod hende, eller til at kunne forsvare sig effektivt mod dem, og afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning var derfor i strid med artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen.
- 219 Det må i det foreliggende tilfælde konstateres, at de dokumenter, der er omhandlet i den administrative undersøgelsesrapport – som det fremgår af referatet af mødet den 5. juli 2013, og som Satcen medgav i retsmødet – ikke blev fremlagt for sagsøgeren, inden Satcen den samme dag traf afgørelse om indledning af disciplinær forfølgning, hvorved den administrative undersøgelsesfase afsluttedes.
- 220 Satcens direktør tilkendegav ifølge dette referat, at sagsøgeren ikke på dette stadium kunne få aktindsigt i de spørgeskemaer, som ansatte ved Satcen havde udfyldt og underskrevet, hvilket skyldtes reglerne om beskyttelse af personoplysninger og frygten for eventuelle repressalier mod de ansatte, der havde afgivet vidneudsagn.

- 221 I denne henseende er det ganske vist blevet fastslået, at administrationen i forbindelse med en administrativ undersøgelse, der er indledt efter en klage, er forpligtet til at afveje to rettigheder, som kan være modstridende, nemlig retten for den person, der er genstand for klagen, til at udøve sin ret til forsvar og retten for klageren til, at den pågældendes klage undersøges korrekt, og denne ret for klageren giver sig udtryk i en tavshedspligt for administrationen, i henhold til hvilken denne er forpligtet til at afholde sig fra ethvert skridt, der kan skade undersøgelsens resultater (jf. analogt dom af 13.12.2012, Donati mod ECB, F-63/09, EU:F:2012:193, præmis 171).
- 222 I det foreliggende tilfælde blev der imidlertid ikke foretaget en sådan afvejning af modstridende rettigheder, eftersom resultaterne af den administrative undersøgelse allerede forelå, og denne undersøgelses afvikling kunne derfor ikke bringes i fare, ved at vidneudsagnene blev fremlagt for sagsøgeren. Af denne årsag fremgår det i øvrigt klart og tydeligt af artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen, at Satcens direktør skal tilstille alle personer, der er genstand for en undersøgelse, alle sagens akter, efter at undersøgelsen er afsluttet, og inden det besluttet at indlede en disciplinær forfølgning (jf. præmis 172 ovenfor).
- 223 Selv hvis det antages, at administrationens tavshedspligt kan give anledning til en begrænsning af sagsøgerens ret til forsvar, overvejede Satcens direktør under alle omstændigheder ikke at give sagsøgeren aktindsigt i de pågældende vidneudsagn, efter at de var blevet anonymiseret. Denne mulighed havde Satcens vicedirektør imidlertid udtrykkeligt taget højde for, da han ved fremsendelsen af spørgeskemaet til de ansatte ved Satcen, der deltog i undersøgelsen, præciserede følgende: »[D]en første side indeholder Deres navn, datoen og (undersøgerens og vidnets) underskrifter og kan adskilles helt fra selve spørgeskemaet [...], hvis dette er nødvendigt for at beskytte vidnet«.
- 224 På baggrund af det anførte kan sagsøgeren med rette gøre gældende, at Satcens direktør ved ikke at tilstille hende sagens akter, inden det blev besluttet at indlede en disciplinær forfølgning, tilsidesatte hendes ret til aktindsigt, som er fastsat ved chartrets artikel 41, stk. 2, og gengivet i artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen (jf. præmis 172 og 177 ovenfor).

2) Konsekvenserne af manglen ved den administrative undersøgelse

- 225 Ifølge fast retspraksis kan en procedurefejl kun medføre, at en retsakt annulleres, hvis proceduren kunne have haft et andet udfald, såfremt fejlen ikke havde foreligget (jf. dom af 18.9.2015, Wahlström mod Frontex, T-653/13 P, EU:T:2015:652, præmis 21 og den deri nævnte retspraksis). Det er i forbindelse med denne undersøgelse blevet fastslået, at der skal tages hensyn til alle sagens omstændigheder – bl.a. klagepunkternes karakter og omfanget af de processuelle fejl, der er begået, i forhold til de garantier, som den ansatte har kunnet nyde godt af (jf. dom af 15.4.2015, Pipiliagkas mod Kommissionen, F-96/13, EU:F:2015:29, præmis 65 og den deri nævnte retspraksis).
- 226 I det foreliggende tilfælde er det i forbindelse med undersøgelsen af rigtigheden af det første anbringendes første led og af det andet anbringendes første led blevet fastslået, at Satcen ved gennemførelsen af den administrative undersøgelse, som sagsøgeren var genstand for, dels tilsidesatte sin pligt til at gennemføre den administrative undersøgelse omhyggeligt og upartisk, dels tilsidesatte sagsøgerens ret til at blive hørt og hendes ret til aktindsigt.
- 227 Som det bemærkes i præmis 171-173 ovenfor, er der to forskellige faser i den disciplinære forfølgning, som er indført ved bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen. Den første fase består af en omhyggelig og upartisk administrativ undersøgelse, som iværksættes ved en afgørelse, der træffes af Satcens direktør, og efterfølges af en undersøgelsesrapport, og som afsluttes, efter at den pågældende ansatte er blevet hørt om de faktiske omstændigheder, som denne er blevet foreholdt, ved de konklusioner, der drages af den nævnte rapport. Den anden fase består af den egentlige disciplinære forfølgning, som direktøren indleder på grundlag af denne undersøgelsesrapport, og indebærer enten, at der indledes en disciplinær forfølgning, som ikke indbringes for Disciplinærrådet, eller at der rejses

sag i det nævnte råd på grundlag af en indberetning fra Satcens direktør under hensyntagen til undersøgelsens konklusioner og de bemærkninger, som den pågældende person har fremsat til undersøgelsen.

- 228 Det følger heraf, at den administrative undersøgelse er en forudsætning for, at Satcens direktør kan udøve sit skøn i forhold til, hvilke foranstaltninger der skal træffes, og at disse foranstaltninger i sidste ende kan medføre, at der pålægges en disciplinær sanktion. Det er på grundlag af denne undersøgelse og høringen af den pågældende ansatte, at Satcens direktør vurderer for det første, om der skal indledes en disciplinær forfølgning eller ej, for det andet, om der i denne forbindelse skal rejses sag i Disciplinærrådet, og for det tredje – når der indledes en forfølgning i Disciplinærrådet – de faktiske omstændigheder, der forelægges for det nævnte råd.
- 229 Da Satcens direktørs kompetence ikke er betinget, kan det som følge heraf ikke udelukkes, at den administrative undersøgelse, hvis den var blevet gennemført omhyggeligt og upartisk, kunne have resulteret i en anden umiddelbar vurdering af de faktiske omstændigheder og således kunne have haft andre konsekvenser, herunder at der blev truffet en mildere afgørelse end afgørelsen om at fjerne sagsøgeren fra tjenesten (jf. analogt dom af 14.2.2017, Kerstens mod Kommissionen, T-270/16 P, ikke trykt i Sml., EU:T:2017:74, præmis 82).
- 230 Ved at afskære sagsøgeren fra at give sin mening til kende efter afslutningen af den administrative undersøgelse fratog Satcen hende desuden muligheden for at overbevise Satcens direktør om, at der kunne anlægges en anden umiddelbar vurdering af de faktiske omstændigheder, hvilket var afgørende for sagens videre forløb. Det kan imidlertid ikke antages, at Satcens direktør under de foreliggende omstændigheder ville have truffet den afgørelse om indledning af disciplinær forfølgning, der førte til vedtagelsen af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten, hvis sagsøgeren havde haft reel mulighed for at udtale sig om undersøgelsesrapporten og om sagsakterne vedrørende undersøgelsen. En sådan løsning ville nemlig have gjort den grundlæggende ret til at blive hørt og den grundlæggende ret til aktindsigt, der er fastsat i chartrets artikel 41, stk. 2, litra a) og b), indholdsløs, eftersom selve indholdet af disse rettigheder indebærer, at den berørte part har mulighed for at påvirke den pågældende beslutningsproces (jf. analogt dom af 14.9.2011, Marcuccio mod Kommissionen, T-236/02, EU:T:2011:465, præmis 115).
- 231 På baggrund af det anførte må sagsøgerens påstand om annullation af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten tages til følge, uden at det er nødvendigt at undersøge de øvrige anbringender, der er fremsat til støtte herfor.

c) Lovligheden af afgørelsen om suspension

- 232 Sagsøgeren har anfægtet lovligheden af afgørelsen om suspension, hvilket hun i det væsentlige har støttet på tre anbringender vedrørende henholdsvis tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik og af kravet om upartiskhed, tilsidesættelse af hendes ret til forsvar og tilsidesættelse af hendes ret til uskyldsformodning.
- 233 Retten finder det hensigtsmæssigt først at undersøge det andet anbringende, hvorved sagsøgeren har rejst kritik af den omstændighed, at afgørelsen om suspension blev vedtaget, selv om hun ikke var blevet meddelt de akter, som den administrative undersøgelses konklusioner var baseret på. Den manglende meddelelse af sagens akter, inden afgørelsen om suspension blev vedtaget, var i strid med sagsøgerens ret til forsvar og med artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen.

- 234 Det skal herved bemærkes, at artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen, som efter sagsøgerens opfattelse er blevet tilsidesat, vedrører de konklusioner, som Satcens direktør kan drage af en administrativ undersøgelse, hvilket ikke omfatter suspension af en ansat, jf. artikel 18 i samme bilag. Argumentet om manglende meddelelse af sagens akter i strid med artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen må derfor forkastes, for så vidt som det er rettet mod afgørelsen om suspension.
- 235 En afgørelse om suspension af en ansat, som træffes på grundlag af artikel 18 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen, fordi det hævdes, at der er begået en alvorlig fejl, udgør ikke desto mindre en individuel foranstaltning, som berører vedkommende negativt, og som følgelig skal træffes under overholdelse af retten til forsvar og navnlig retten til at blive hørt. En afgørelse om suspension kan derfor, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, der er tilstrækkeligt godtgjort, først vedtages, efter at den ansatte har haft mulighed for i rette tid at fremkomme med sine synspunkter vedrørende de forhold, der lægges vedkommende til last, og hvorpå den kompetente myndighed agter at støtte sin afgørelse (jf. analogt dom af 16.12.2004, De Nicola mod EIB, T-120/01 og T-300/01, EU:T:2004:367, præmis 123, og af 16.12.2015, DE mod EMA, F-135/14, EU:F:2015:152, præmis 57).
- 236 I denne forbindelse fremgår det for det første af chartrets artikel 41, stk. 2, litra b), at enhver har ret til aktindsigt i de akter, der vedrører ham eller hende, under iagttagelse af legitime fortrolighedshensyn samt tavshedspligt og sagernes fortrolighed. Det følger heraf, at en ansat ved Satcen har ret til aktindsigt i de oplysninger, som dennes arbejdsgiver ligger inde med, og som kan gøre det muligt for den pågældende at forstå indholdet af de anklager, der ligger til grund for suspensionen, således at det bl.a. kan godtgøres, at de omfattede handlinger ikke hører under dennes ansvar, at de ikke er så alvorlige, at de kan begrunde en afgørelse om suspension, at de ikke udviser en tilstrækkelig grad af sandsynlighed, eller at de er åbenbart grundløse, hvorfor suspensionen af den pågældende ansatte er ulovlig (jf. analogt dom af 13.12.2012, AX mod ECB, F-7/11 og F-60/11, EU:F:2012:195, præmis 101). For det andet er det for af hensyn til retten til at blive hørt, som er sikret ved chartrets artikel 41, stk. 2, litra a), ligeledes nødvendigt, at administrationen underretter den pågældende ansatte tilstrækkeligt præcist om de konsekvenser, den kan drage af de pågældende oplysninger, på det tidspunkt hvor den ansatte anmodes om at fremkomme med sine bemærkninger (dom af 5.10.2016, ECDC mod CJ, T-395/15 P, ikke trykt i Sml., EU:T:2016:598, præmis 60).
- 237 I det foreliggende tilfælde blev afgørelsen om suspension som nævnt i præmis 219 ovenfor for det første vedtaget samtidig med afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning og på grundlag af de samme faktiske omstændigheder, uden at sagsøgeren blev meddelt de relevante oplysninger, som Satcens direktør lå inde med, dvs. bilagene til undersøgelsesrapporten. I modsætning til hvad der gjorde sig gældende i dom af 13. december 2012, AX mod ECB (F-7/11 og F-60/11, EU:F:2012:195), som Satcen har påberåbt sig, kan den manglende fremlæggelse af disse oplysninger i det foreliggende tilfælde ikke begrundes i behovet for at sikre den administrative undersøgelses effektivitet, for så vidt som Satcens vicedirektør havde afsluttet sin granskning og fremlagt sin undersøgelsesrapport for Satcens direktør på det tidspunkt, hvor afgørelsen om suspension blev vedtaget.
- 238 For det andet fremgår det ikke af sagsakterne, at direktøren, før han vedtog afgørelsen om suspension, havde underrettet sagsøgeren om, at han havde til hensigt at træffe en sådan foranstaltning over for hende. Den e-mail af 3. juli 2013, hvorved direktøren indkaldte sagsøgeren til en høring, drejede sig nemlig udelukkende om artikel 2 i bilag IX til vedtægten for de ansatte ved Satcen, som omhandler de disciplinære skridt, der kan tages efter en administrativ undersøgelse vedrørende en ansat, og ikke suspensionen af den ansatte.
- 239 Det følger heraf, at Satcen ved ikke at underrette sagsøgeren om den påtænkte suspension og ved ikke at meddele hende de oplysninger, hvortil der henvistes i undersøgelsesrapporten, tilsidesatte sagsøgerens ret til at blive hørt og hendes ret til aktindsigt, som er fastsat ved chartrets artikel 41, stk. 2, litra a) og b).

- 240 Som det er anført præmis 230 ovenfor, indebærer retten til at blive hørt og retten til aktindsigt, som er fastsat ved chartrets artikel 41, stk. 2, litra a) og b), at den berørte part har mulighed for at påvirke den pågældende beslutningsproces. Det kan derfor ikke uden at gøre disse grundlæggende rettigheder indholdsløse udelukkes, at sagsøgeren ville have haft mulighed for at påvirke indholdet af den afgørelse, om Satcens direktør traf, hvis hun havde haft aktindsigt i de dokumenter, som afgørelsen om suspension var baseret på, og hvis hun var blevet underrettet rettidigt om, at Satcens direktør havde til hensigt at træffe en sådan afgørelse.
- 241 Anbringendet om tilsidesættelse af sagsøgerens ret til forsvar i forbindelse med vedtagelsen af afgørelsen om suspension må som følge heraf tages til følge, hvilket i overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnt i præmis 225 ovenfor, indebærer, at afgørelsen om suspension annulleres, uden at det er nødvendigt at undersøge de øvrige anbringender, som sagsøgeren har gjort gældende.

2. Erstatningspåstanden

- 242 Sagsøgeren har til støtte for sin erstatningspåstand gjort gældende, at de anfægtede afgørelser er retsstridige. For det første har disse afgørelser påført hende en økonomisk skade svarende til de lønninger, indtægter og rettigheder, som hun ville have modtaget fra det tidspunkt, hvor hun blev fjernet fra tjenesten, til det tidspunkt, hvor hendes kontrakt udløb. For det andet påførte de samme afgørelser hende en ikke-økonomisk skade, som i det væsentlige bestod i psykiske problemer og krænkelse af hendes faglige integritet, som hun har anslået til i alt 500 000 EUR.
- 243 Ifølge fast retspraksis er det en forudsætning for Unionens ansvar uden for kontraktforhold som omhandlet i artikel 340, stk. 2, TEUF for retsstridig adfærd udvist af dens organer, at en række betingelser er opfyldt, nemlig at den adfærd, der foreholdes institutionerne, er retsstridig, at der foreligger et virkeligt tab, og at der er en årsagssammenhæng mellem denne adfærd og det påberåbte tab (dom af 28.4.1971, Lütticke mod Kommissionen, 4/69, EU:C:1971:40, præmis 10; jf. også dom af 9.9.2008, FIAMM m.fl. mod Rådet og Kommissionen, C-120/06 P og C-121/06 P, EU:C:2008:476, præmis 106 og den deri nævnte retspraksis, og af 18.3.2010, Trubowest Handel og Makarov mod Rådet og Kommissionen, C-419/08 P, EU:C:2010:147, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).
- 244 Det skal derfor efterprøves, om disse betingelser for, at Unionen ifalder ansvar uden for kontraktforhold, er opfyldt i det foreliggende tilfælde.

a) Ulovligheden af den adfærd, der foreholdes Satcen

- 245 Hvad angår betingelsen om, at den adfærd, der foreholdes en institution, skal være retsstridig, fremgår det af fast retspraksis, at Unionen, når den handler som arbejdsgiver, er underlagt et skærpet ansvar, som kommer til udtryk ved forpligtelsen til at erstatte alle skader, som denne ulovligt har forvoldt sine ansatte i sin egenskab af arbejdsgiver. En tjenestemand eller en ansat i Unionen er nemlig i modsætning til enhver anden borger bundet til den institution eller til det organ, kontor eller agentur, som den pågældende tilhører, af en ansættelsesretlig forbindelse, der indebærer en ligevægt af specifikke gensidige rettigheder og pligter, som i det væsentlige har til formål at bevare det tillidsforhold, der skal bestå mellem administrationen og dens tjenestemænd og ansatte med henblik på at sikre borgerne, at de opgaver af almen interesse, som skal varetages af Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer, udføres korrekt (jf. i denne retning dom af 16.12.2010, Kommissionen mod Petrilli, T-143/09 P, EU:T:2010:531, præmis 46, og af 12.7.2012, Kommissionen mod Nanopoulos, T-308/10 P, EU:T:2012:370, præmis 103).
- 246 Selv om den retspraksis, der er nævnt i præmis 245 ovenfor, er udviklet i forbindelse med søgsmål anlagt på grundlag af artikel 270 TEUF og personalevedtægtens artikel 90 og 91, finder den tilsvarende anvendelse i den foreliggende sag. Bestemmelserne i vedtægten for de ansatte ved Satcen

indebærer nemlig i lighed med personalevedtægten en ligevægt af specifikke gensidige rettigheder og pligter vedrørende kontraktansatte medarbejdere ved Satcen, som skal sikre, at den opgave af almen interesse, som Satcen er blevet pålagt, udføres korrekt.

247 I det foreliggende tilfælde er den ene omstændighed, at Satcen har begået en ulovlighed, derfor tilstrækkelig til at fastslå, at den første af de tre betingelser for, at Unionen ifalder ansvar, er opfyldt.

248 Det fremgår i denne forbindelse af undersøgelsen af sagsøgerens annulationspåstande, som ligger til grund for hendes erstatningspåstand, at afgørelsen om suspension, afgørelsen om fjernelse fra tjenesten og Klageudvalgets afgørelse alle tre er retsstridige, hvilket kan medføre, at de annulleres. Ved at træffe disse afgørelser begik Satcen som følge heraf en fejl, som kan medføre, at Unionen pålægges ansvar uden for kontraktforhold, for så vidt som det fastslås, at der foreligger en faktisk og reel skade, og at der er en tilstrækkelig direkte årsagssammenhæng mellem denne skade og denne fejl.

b) Skaden og årsagssammenhængen

1) Den økonomiske skade og årsagssammenhængen

249 Sagsøgeren har krævet erstatning for den økonomiske skade, som de anfægtede afgørelser har forvoldt hende, svarende til den samlede løn, som hun kunne have modtaget, hvis hun havde beholdt sin stilling ved Satcen, fra tidspunktet for hendes fratrædelse til tidspunktet for ansættelseskontraktens udløb.

250 Det er i denne forbindelse korrekt, at Retten ved den foreliggende dom annullerer den afgørelse om fjernelse fra tjenesten, hvorved sagsøgerens kontrakt blev bragt til ophør. Ifølge artikel 266 TEUF påhviler der imidlertid Satcen at træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for at opfylde den dom, som centret er genstand for. Retten kan således ikke uden at foregribe disse foranstaltninger konkludere, at en annulation af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten nødvendigvis giver sagsøgeren ret til at modtage de beløb, som hun har gjort krav på, og erstatningspåstanden må derfor forkastes i denne henseende som for tidligt fremsat (jf. analogt dom af 17.10.2013, BF mod Revisionsretten, F-69/11, EU:F:2013:151, præmis 75 og den deri nævnte retspraksis, og af 22.5.2014, CU mod EØSU, F-42/13, EU:F:2014:106, præmis 56).

251 Det bemærkes herved, at den institution, fra hvilken en annulleret retsakt hidrører, for at efterkomme annulationsdommen og opfylde den fuldt ud er forpligtet til at træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for at ophæve virkningerne af de fastslåede ulovlige forhold, hvilket – når retsakten allerede er gennemført – forudsætter, at den retsstilling, som sagsøgeren befandt sig i inden vedtagelsen af denne retsakt, genoprettes (jf. i denne retning dom af 31.3.2004, Girardot mod Kommissionen, T-10/02, EU:T:2004:94, præmis 84 og den deri nævnte retspraksis).

252 Artikel 266 TEUF pålægger ligeledes den berørte institution at undgå, at enhver retsakt, der skal træde i stedet for den annullerede retsakt, er behæftet med de samme ugyldighedsgrunde som den, der er fastslået i dommen om annulation (jf. dom af 13.9.2005, Recalde Langarica mod Kommissionen, T-283/03, EU:T:2005:315, præmis 51 og den deri nævnte retspraksis).

253 Hvis der er særlige vanskeligheder forbundet med at opfylde en annulationsdom, kan den berørte institution endelig træffe enhver afgørelse, der på rimelig vis kan kompensere for den ulempe, der for den berørte person følger af den annullerede afgørelse, og således indlede en dialog med denne person med henblik på at nå til en aftale, der giver vedkommende en rimelig kompensation for den ulovlighed, denne har været offer for (jf. dom af 24.6.2008, Andres m.fl. mod ECB, F-15/05, EU:F:2008:81, præmis 132 og den deri nævnte retspraksis).

254 Det følger af det ovenfor anførte, at Retten ikke er i stand til at tilkende sagsøgeren en erstatning uden at have kendskab til de foranstaltninger, som Satcen træffer for at opfylde den foreliggende dom (jf. i denne retning dom af 8.6.2006, Pérez-Díaz mod Kommissionen, T-156/03, EU:T:2006:153, præmis 76 og den deri nævnte retspraksis, og af 5.2.2016, GV mod EEAS, F-137/14, EU:F:2016:14, præmis 94 og den deri nævnte retspraksis).

2) Den ikke-økonomiske skade og årsagssammenhængen

255 Sagsøgeren har krævet erstatning for den ikke-økonomiske skade, som hun har lidt på grund af vedtagelsen af de anfægtede afgørelser, der har resulteret i psykiske problemer og krænkelse af hendes faglige integritet, hendes omdømme, hendes karrieremuligheder og hendes arbejdssevne.

256 Der skal i denne forbindelse henvises til, at ifølge retspraksis kan den omstændighed, at en ulovlig retsakt annulleres, i sig selv udgøre en passende og i princippet tilstrækkelig erstatning for hele den ikke-økonomiske skade, som denne retsakt kan have forvoldt, medmindre sagsøgeren kan påvise, at vedkommende har lidt en ikke-økonomisk skade, der kan adskilles fra den ulovlighed, som ligger til grund for annullationen, og som ikke kan erstattes fuldt ud derved (jf. dom af 19.7.2017, DD mod FRA, T-742/15 P, ikke trykt i Sml., EU:T:2017:528, præmis 72 og den deri nævnte retspraksis).

257 Det må i det foreliggende tilfælde fastslås, at den omstændighed, at afgørelsen om suspension og afgørelsen om fjernelse fra tjenesten annulleres, ikke kan kompensere for den ikke-økonomiske skade, som sagsøgeren har lidt på grund af de ulovligheder, som de nævnte afgørelser er behæftet med.

258 Sagsøgeren var for det første genstand for en administrativ undersøgelse, hvis udfald dannede grundlag for såvel afgørelsen om suspension som afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning, og den sidstnævnte afgørelse førte til vedtagelsen af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten. I den administrative undersøgelsesrapport blev der imidlertid rejst en meget generel kritik af sagsøgerens adfærd. Sagsøgeren fik desuden meget kort tid til at fremkomme med bemærkninger til denne rapport og de dokumenter, der udgjorde kernen i denne undersøgelse, blev først fremlagt for hende flere måneder efter, at afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning var vedtaget. Sagsøgeren blev således ramt af psykiske problemer på grund af usikkerhed om, hvilke præcise omstændigheder hun blev foreholdt, selv om de ansås for at være alvorlige og udtrykkeligt blev kvalificeret som psykisk chikane.

259 For det andet gjorde Satcen sig skyldig i en meget alvorlig krænkelse af sagsøgerens ære og faglige omdømme ved at fremsende et »spørgeskema om chikane«, hvori sagsøgerens navn blev nævnt i forbindelse med former for adfærd, som kunne kvalificeres som psykisk chikane, selv om hun ikke var blevet hørt, efter at den administrative undersøgelse var afsluttet, og inden direktøren besluttede at suspendere hende.

260 Sagsøgerens krav om erstatning for en skade, som opstod på grund af psykisk chikane mod hende, må derimod forkastes. Med dette krav ønsker sagsøgeren nemlig at opnå det samme resultat som med påstanden om annullation af den stiltiende afgørelse om afslag på anmodningen om bistand som følge af psykisk chikane mod hende, og denne påstand er blevet afvist (jf. præmis 138 ovenfor). Det fremgår i denne forbindelse af fast retspraksis, at en erstatningspåstand skal forkastes, hvis den har nær forbindelse med annullationspåstanden, og denne er blevet forkastet (jf. dom af 9.9.2010, Carpent Languages mod Kommissionen, T-582/08, ikke trykt i Sml., EU:T:2010:379, præmis 84 og den deri nævnte retspraksis).

261 Det følger af det ovenfor anførte, at sagsøgeren har lidt ikke-økonomisk skade på grund af usikkerhed om, hvilke omstændigheder hun blev foreholdt, og krænkelse af hendes ære og faglige omdømme. Det bør efter ret og billighed bestemmes, at en erstatning på 10 000 EUR udgør en passende compensation for denne skade, og at Satcen derfor bør pålægges at betale sagsøgeren dette beløb.

Sagsomkostninger

- 262 Ifølge procesreglementets artikel 134, stk. 1, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom.
- 263 Det følger af ovenstående præmisser, at Satcen i det væsentlige har tabt sagen og derfor bør pålægges at betale sagsomkostningerne i overensstemmelse med sagsøgerens påstand herom.
- 264 Sagsøgerens krav om, at det pålægges Satcen at betale sagsomkostningerne med tillæg af morarenter, bør derimod forkastes. Dette krav er fremsat for tidligt og kan i givet fald først behandles i forbindelse med sagen om fastsættelse af sagsomkostninger.
- 265 Ifølge procesreglementets artikel 138, stk. 1, bærer medlemsstater og institutioner, der er indtrådt i en sag, i øvrigt deres egne omkostninger. Som intervenerende institution bærer Rådet som følge heraf sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RET TEN (Niende Udvidede Afdeling):

- 1) **Afgørelsen truffet af EU-Satellitcentrets (Satcen) Klageudvalg den 26. januar 2015 annulleres.**
- 2) **Afgørelsen truffet af direktøren for Satcen den 5. juli 2013 vedrørende suspension af KF annulleres.**
- 3) **Afgørelsen truffet af direktøren for Satcen den 28. februar 2014 vedrørende fjernelse af KF fra tjenesten annulleres.**
- 4) **Satcen betaler KF et beløb på 10 000 EUR i erstatning for den ikke-økonomiske skade, som hun har lidt.**
- 5) **I øvrigt frifindes Satcen.**
- 6) **Satcen bærer sine egne omkostninger og betaler KF's omkostninger.**
- 7) **Rådet for Den Europæiske Union bærer sine egne omkostninger.**

Gervasoni

Madise

da Silva Passos

Kowalik-Bańczyk

Mac Eochaidh

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 25. oktober 2018.

Underskrifter

Indhold

I. Sagens baggrund	2
A. EU-Satellitcentret	2
B. Sagens faktiske omstændigheder og de anfægtede afgørelser	4
II. Retsforhandlingerne og parternes påstande	7
III. Retlige bemærkninger	8
A. Rettens kompetence	8
B. Formaliteten	15
1. Formalitetsindsigelsen om ansættelsesforholdet mellem sagsøgeren og Satcen	16
2. Formalitetsindsigelsen om den foreliggende sags kontraktmæssige karakter	17
3. Satcens formalitetsindsigelse vedrørende påstanden om annulation af afgørelsen om afslag på anmodningen om bistand	18
4. Satcens formalitetsindsigelse vedrørende påstanden om annulation af afgørelsen om indledning af disciplinær forfølgning	18
5. Satcens formalitetsindsigelse vedrørende de argumenter, der er rettet mod sagen for Disciplinærrådet	19
C. Realiteten	20
1. Annulationspåstanden	20
a) Lovligheden af Klageudvalgets afgørelse	20
b) Lovligheden af afgørelsen om fjernelse fra tjenesten	22
1) Den administrative undersøgelses forskriftsmæssighed	22
i) Den valgte undersøger	24
ii) Anvendelsen af et multiple choice-spørgeskema vedrørende sagsøgeren i forbindelse med den administrative undersøgelse	25
iii) Sagsøgerens manglende inddragelse i den administrative undersøgelse	29
iv) Sagsøgerens rettidige aktindsigt i sagsakterne vedrørende den administrative undersøgelse	30
2) Konsekvenserne af manglen ved den administrative undersøgelse	31
c) Lovligheden af afgørelsen om suspension	32
2. Erstatningspåstanden	34

a) Ulovligheden af den adfærd, der foreholdes Satcen	34
b) Skaden og årsagssammenhængen	35
1) Den økonomiske skade og årsagssammenhængen	35
2) Den ikke-økonomiske skade og årsagssammenhængen	36
Sagsomkostninger	37